

ROZDZIAŁ II

RYNEK – CECHY I FUNKCJE

Bloki zajęć dwugodzinne

Spis treści

Lekcja 9 i 10. Wprowadzenie do teorii rynku. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.	2
Lekcja 11 i 12. Rynek i ruch okrężny w gospodarce rynkowej. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.....	12
Lekcja 13 i 14. Transformacja gospodarki polskiej po 1989 roku. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.....	22
Lekcja 15 i 16. Analiza popytu i podaży. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.	32

Uwaga!

W ramach modułu „Rynek – cechy i funkcje” opracowane kejsy do gry Wirtualny Doradca zostały podzielone na część podstawową oraz rozszerzoną. Nauczyciel może wykorzystać kejsy rozszerzone podczas lekcji praktycznej (lekcja z wykorzystaniem gry WD) w momencie, gdy uzna to za słuszne (np. gdy uczniowie/uczennice uporają się z zaplanowanym materiałem szybciej, aniżeli zostało to przewidziane).

Lekcja 9 i 10. Wprowadzenie do teorii rynku. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.

SCENARIUSZ LEKCJI 9 i 10

	Opis
TEMAT LEKCJI	WPROWADZENIE DO TEORII RYNKU
CZAS REALIZACJI:	Dwie godziny lekcyjne
METODY PRACY	Pogadanka, elementy wykładu, burza mózgów, praca z tekstem, gra symulacyjna Wirtualny Doradca
FORMY PRACY	Praca indywidualna, praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Tablica magnetyczna, magnesy, paski papieru, tekst stanowiący fragment książki E. Adamowicz, <i>Ekonomia bez tajemnic</i> , WSiP, Warszawa 2003 (załącznik nr 2), pracownia komputerowa z dostępem do Internetu, instrukcja do gry Wirtualny Doradca.
CEL OGÓLNY:	Celem ogólnym jest przedstawienie uczniom/uczennicom społecznych i ekonomicznych celów gospodarowania, zapoznanie ich z pojęciem czynników wytwórczych w odniesieniu do różnych dziedzin gospodarczych.
CELE SZCZEGÓLOWE	Po realizacji lekcji uczniowie/uczennice powinni/powinny: <ul style="list-style-type: none">• umieć charakteryzować społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania,• podać przykłady celów gospodarowania odwołując się do różnych dziedzin życia,• rozróżniać czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja),• wyjaśnić znaczenie poszczególnych czynników wytwórczych w różnych dziedzinach gospodarki.
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• poprawność rozwiązania zleceń w grze Wirtualny Doradca (zdobyte punkty w grze)• aktywność pracy w grupie (zaangażowanie uczniów w pracę grupy),• aktywność i zaangażowanie ucznia/uczennicy podczas lekcji.

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
	<p>1. Przypomnienie definicji ekonomii – Nauczyciel/nauczycielka pyta uczniów/uczennice o to czym jest ekonomia, co tworzy jej podstawę, jakie podmioty funkcjonują na rynku i co może być motywem ich działania. Nauczyciel/nauczycielka kieruje dyskusją uczniów/uczennic tak, aby pojawiło się w niej pojęcie potrzeby, pomaga uczniom/uczennicom zdefiniować to pojęcie.</p>	<p>Pogadanka</p>	
I	<p>2. Nauczyciel/nauczycielka dzieli klasę na 4 grupy. Rozdaje uczniom/uczennicom paski papieru i pisaki. Każda z grup ma za zadanie wymyśleć jak najwięcej przykładów potrzeb człowieka i zapisać każdą z nich na osobnej kartce. Nauczyciel/nauczycielka obserwuje pracę uczniów/uczennic, służy im pomocą.</p> <p>3. Grupy prezentują wykonane przez siebie zadanie, uczniowie/uczennice przypinają odpowiedzi do tablicy magnetycznej, uzupełniają wzajemnie swoje propozycje.</p> <p>4. Uczniowie/uczennice wspólnie z nauczycielem/nauczycielką próbują uporządkować i pogrupować zapisane potrzeby, ustalają hierarchię potrzeb.</p> <p>5. W klasie rozpoczyna się dyskusja na temat tego w jaki sposób konsument może zaspokoić daną potrzebę i jaki rodzaj dóbr lub usług może mu w tym celu zaoferować producent.</p> <p>6. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje dyskusję, podaje definicje ekonomii, potrzeb, celów gospodarowania. Zwraca uwagę uczniów/uczennic na nieograniczoność potrzeb i ograniczone możliwości ich zaspokajania. Uczniowie/uczennice sporządzają notatki.</p>	<p>Praca w grupach Burza mózgów Elementy wykładu</p>	
	<p>7. Nauczyciel/nauczycielka pyta uczniów/uczennice, czy zawsze mogą mieć wszystko czego pragną i gdy ci stwierdzają, że nie, prosi ich o przygotowanie w grupach przyczyn takiego stanu rzeczy.</p> <p>8. Grupy prezentują przygotowane odpowiedzi.</p>	<p>Pogadanka Praca w grupach</p>	
Rozszerzenie			
	<p>9. Nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o wzięcie udziału w grze poświęconej zaspokajaniu potrzeb ludzkich. Uczniowie/uczennice rozwiązują kejs 1 pt. „Budżet rodziny a potrzeby jej członków” (Załącznik 1) dotyczący w głównej mierze zagadnień „rzadkości” oraz „potrzeb”.</p>	<p>Praca z kejssem</p>	<p>Załącznik 1. Kejs 1 - Budżet rodziny a potrzeby jej członków (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Budżet rodziny a potrzeby jej członków)</p>

<p>1. Uczniowie/uczennice słuchają wykładu poświęconego czynnikom wytwórczym produkcji. Nauczyciel/nauczycielka definiuje to pojęcie, dokonuje podziału zasobów na pracę, kapitał i ziemię. Tłumaczy, podpierając się przykładami, co może tworzyć każdą z tych grup. Uczniowie/uczennice sporządzają notatki. Nauczyciel posługuje się prezentacją multimedialną pt. „Czynniki wytwórcze” (Załącznik 2).</p>	<p>Elementy wykładu</p>	<p>Załącznik 2 Prezentacja multimedialna pt. „Czynniki wytwórcze”¹</p>
<p>10. Nauczyciel/nauczycielka rozdaje uczniom/uczennicom tekst pochodzący z książki E. Adamowicz „Ekonomia bez tajemnic”. (Załącznik 3). Prosi ich o zapoznanie się z nimi wypisanie wymienionych w tekście czynników wytwórczych, które są niezbędne do prowadzenia piekarni.</p> <p>11. Uczniowie/uczennice podają nauczycielowi/nauczycielce swoje odpowiedzi, on zapisuje je na tablicy, a następnie wspólnie z klasą uzupełnia wymienione czynniki wytwórcze o inne, dodatkowe, które mogą okazać się potrzebne przy prowadzeniu tego typu działalności gospodarczej.</p> <p>12. Nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o przyporządkowanie każdej z wymienionych odpowiedzi do jednej z grup: praca, kapitał, ziemia.</p>	<p>Praca z tekstem Pogadanka</p>	<p>Załącznik 3 Fragment książki E. Adamowicz „Ekonomia bez tajemnic”.</p>
<p>13. Uczniowie/uczennice rozwiązują zadania postawione przed nimi w grze decyzyjnej „Czynniki produkcji w firmie budowlanej” - kejs nr 2 (Załącznik 4)</p>	<p>Praca z kejssem</p>	<p>Załącznik 4. Kejs 2 Czynniki produkcji w firmie budowlanej (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Czynniki produkcji w firmie budowlanej)</p>
<p>14. Uczniowie/uczennice grają w grę „Olimpiada” – kejs nr 3, która odwołuje się do całości materiału omawianego w czasie lekcji. (Załącznik 5)</p>	<p>Praca z kejssem</p>	<p>Załącznik 5. Kejs 3 Olimpiada (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Olimpiada)</p>

¹ Załącznik 1 Prezentacja pt. „Czynniki wytwórcze” dostępna w oddzielnym pliku

II	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca 	Pogadanka	
----	---	-----------	--

Wykaz załączników

Załącznik 1 - Kejs 1 Budżet rodziny a potrzeby jej członków

Załącznik 2 - Prezentacja pt. „Czynniki wytwórcze” dostępna w oddzielnym pliku

Załącznik 3 - Fragment książki E. Adamowicz, *Ekonomia bez tajemnic*, WSiP, Warszawa 2003.

Załącznik 4 - Kejs 2 Czynniki produkcji w firmie budowlanej.

Załącznik 5 - Kejs 3 Olimpiada.

Załącznik 1 - Kejs 1 Budżet rodziny a potrzeby jej członków

„Budżet rodziny a potrzeby jej członków”

Do firmy doradczej zgłasza się małżeństwo, które wchodzi w skład 5 osobowej rodziny. Poza małżonkami rodzinę tworzą dzieci: córka i syn oraz babcia. Każdy z członków rodziny ma swoje potrzeby, które wydają mu się ważne, np. babcia potrzebuje lekarstw, mężczyzna, będący głową rodziny chciałby dostać nowy samochód, a jego syn - motor, itd. Niestety wszystkie zakupy nie mogą zostać zrealizowane ze względu na brak pieniędzy. Są też potrzeby, które nie dotyczą tylko członków tej rodziny, ale i szerszej grupy społecznej. Małżonkowie zwracają się do Was z prośbą o pomoc w podjęciu decyzji o tym co kupić i w jakiej kolejności. Zadanie to będzie wymagało określenia rodzajów tych potrzeb.

- 1. Potrzeby tej rodziny są bardzo duże, ale ze względu na ograniczony dostęp nie mogą być one wszystkie zaspokojone. Jak w ekonomii nazywa się takie zjawisko?**
 - substytucja dóbr
 - [rzadkość](#)
 - popyt
- 2. Za jaki rodzaj potrzeb można uznać wydatki na mieszkanie, rachunki, odzież oraz niezbędne lekarstwa dla babci?**
 - potrzeby przynależności
 - [potrzeby fizjologiczne](#)
- 3. Za jaki typ potrzeby można uznać chęć rodziców ubezpieczenia się przed utratą pracy?**
 - [potrzebę bezpieczeństwa](#)
 - potrzebę przynależności
- 4. Z jakiego rodzaju potrzeb mogą wynikać chęci córki do nauki języka angielskiego?**
 - [z potrzeby samorealizacji lub uznania](#)
 - z potrzeby fizjologicznej lub bezpieczeństwa
- 5. W załączniku znajdziesz potrzeby poszczególnych członków rodziny. Która z nich może zostać zaspokojona w ostatniej kolejności? Wpisz numer pozycji np. 5.**

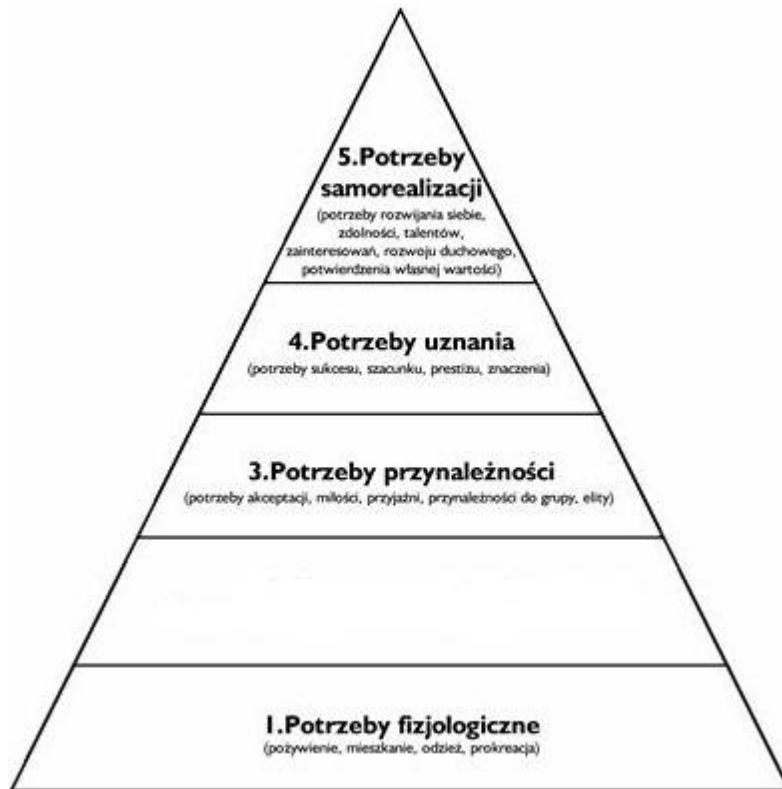
Odpowiedź: **1**

Załącznik do pytania

Potrzeby członków rodziny

1. Ojciec rodziny chciałby zmienić samochód na nowy i większy, tak aby móc poczuć się komfortowo podczas podróży wakacyjnych.
2. Babcia choruje na cukrzycę i codziennie potrzebuje lekarstw.
3. Rodzina wydaje co miesiąc około 1500 zł na wyżywienie, opłaty za mieszkanie i inne rachunki.
4. Rodzice spłacają kredyt mieszkaniowy, rozważają możliwość dodatkowego ubezpieczenia się na wypadek utraty pracy.

- 6. W załączniku przedstawiony został schemat piramidy potrzeb wg Masłowa. Jeden z elementów piramidy nie został opisany. Jakiego rodzaju potrzeby powinny znaleźć się w nieopisanym elemencie (w odpowiedzi należy podać dwa słowa, z których pierwsze to słowo potrzeby, tj. Potrzeby)?**



- Odpowiedź: [potrzeby bezpieczeństwa](#)

Podpowiedź 1 - Na grupę tych potrzeb składają się potrzeby zabezpieczenia się przed chorobą, bezrobociem i starczą niezdolnością do pracy.

7. Które z potrzeb można uznać za potrzeby niższego rzędu?

- potrzeby uznania i szacunku
- potrzeby fizjologiczne oraz potrzeby samorealizacji
- [potrzeby fizjologiczne i potrzeby bezpieczeństwa](#)
- tylko potrzeby fizjologiczne

KARTA DLA UCZNIĄ

Pan Arkadiusz Mrówka niespodziewanie odziedziczył piekarnię „Rogalik” po ojcu. Był kompletnie zaskoczony nową sytuacją i do niej nie przygotowany. Jednak największy problem miał z żoną, której nie mógł przekonać do prowadzenia tego interesu. Dowiedział się, że jeden z konkurentów jest zainteresowany zakupem piekarni wraz z jej wyposażeniem. Oferował cenę, która przekraczała dochody jakie mogliby osiągnąć z prowadzenia piekarni przez 10 lat.

- Sprzedajmy piekarnię, ulokujemy dobrze pieniądze, a Ty poszukaj sobie spokojnej pracy, w zawodzie, który lubisz – przekonywała Pani Iwona.

- Nigdy w życiu nie sprzedam piekarni ojca! Poza tym, kiedy ją rozbudujemy, zwiększą się zyski i za kilka lat będzie warta dużo więcej. Może wtedy pomyślimy o korzystnej sprzedaży – powiedział Pan Arkadiusz.

Pan Mrówka rozmawiał o tym nie tylko z rodziną, ale też z doświadczonymi pracownikami piekarni i kolegami ojca z cechu rzemiosł. Po zapoznaniu się z dokumentacją finansową i handlową piekarni, stwierdził, że co prawda w mieście cieszy się dobrą opinią ale efekty ekonomiczne są kiepskie. Okazało się, że zysk jest niewielki, a rodzin utrzymywała się głównie z pensji ojca Arkadiusza, który był zatrudniony w swoim zakładzie oraz z wynajmu budynków magazynowych.

Ponieważ ojciec zostawił Panu Arkadiuszowi pewną sumę pieniędzy w gotówce, więc z optymizmem przystąpił do opracowania planu rozbudowy piekarni. Po wielu konsultacjach oraz przeprowadzeniu analiz rynkowych opracował ambitny plan, który zakładał, że piekarnia „Rogalik” zacznie produkować kilka nowych gatunków pieczywa. Do zwiększenia produkcji w pierwszej kolejności zostaną wykorzystane już posiadane maszyny i urządzenia, a jeśli będzie to konieczne - dokupi się nowe. Będzie jednak musiał się zastanowić, czy pracownicy są dobrze przygotowani i w pełni wykorzystani, a także czy nie należy ich wysłać na przeszkolenie.

Proszę wypisać wymienione w tekście czynniki wytwórcze, które są niezbędne do prowadzenia piekarni.

KARTA DLA NAUCZYCIELA Z ROZWIĄZANIEM

Odpowiedzi:

- 1) Kapitał - maszyny, urządzenia, gotówka**
- 2) Praca - pracownicy wraz z ich wiedzą**
- 3) Ziemia - potrzebna do rozbudowy piekarni**

Załącznik 4 - Kejs 2 Czynniki produkcji w firmie budowlanej

„Czynniki produkcji w firmie budowlanej”

Do firmy zgłasza się klient, który zamierza prowadzić własną działalność gospodarczą, polegającą na wykonywaniu usług budowlanych. Jego firma będzie budować drewniane domy pod klucz. Środkami wytwórczymi w takiej firmie będą: potrzebne materiały, surowce, maszyny budowlane, zatrudnieni pracownicy, itd. Klient prosi o dokonanie klasyfikacji wykorzystywanych w produkcji zasobów.

1. Jakie zasoby będą stanowiły kapitał firmy?

- kapitałem są tylko środki pieniężne
- kapitałem są tylko środki trwałe
- kapitałem firmy są tylko pracownicy w niej zatrudnieni
- kapitałem są maszyny, surowce i materiały, budynki firmy, środki pieniężne

2. Do jakiej grupy zasobów można zaliczyć lasy posiadane przez firmę.

- do grupy praca
- do grupy kapitał
- do grupy ziemia

3. Właściciel pyta Cię jakie jeszcze czynniki poza lasem można zaliczyć do grupy środków wytwórczych ziemia?

- zatrudnionych w przedsiębiorstwie pracowników
- maszyny, które pracują na roli
- grunty należące do przedsiębiorstwa, wykorzystywane przez firmę surowce mineralne oraz inne rzeczy dane nam przez naturę, które można wykorzystać w procesie produkcji

4. Właściciel firmy zastanawia się w jakiej grupie środków produkcji znajdują się zatrudnieni przez klienta pracownicy?

- w grupie kapitał
- w grupie ziemia
- w grupie praca

5. Właściciel określa siebie mianem człowieka przedsiębiorczego. Zastanawia się składnikiem której grupy będzie czynnik o nazwie "przedsiębiorczość"?

- kapitału
- pracy
- ziemi

6. Właściciel przyniósł listę czynników wytwórczych przygotowaną przez jednego z pracowników. Wydaje mu się, że lista została przygotowana niechłujnie. Wskaż błąd na liście. Podaj numer pozycji, która nie jest czynnikiem wytwórczym.

Odpowiedź: 3

Załącznik do pytania

Czynniki wytwórcze przedsiębiorstwa:

1. Gwoździe używane do zbijania belek
2. Samochody należące do przedsiębiorstwa.
3. Zostawione w siedzibie firmy naczynia należące do właściciela.
4. Pracownicy zatrudnieni w przedsiębiorstwie.

7. Klient ma do Ciebie ostatnie pytanie, mianowicie, zastanawia się, który z wymienionych czynników nie jest zasobem?

- pracownicy produkcyjni
- narzędzia ogrodnicze należące do właściciela zostawione w firmie
- drewno wykorzystywane do budowy domów

Podpowiedź 1 - **Aby coś można było uznać za zasób musi być ta rzecz wykorzystywana w procesie produkcji.**

Załącznik 5 - Kejs 3 Olimpiada

„Olimpiada”

Do naszego przedsiębiorstwa zgłasza się uczennica liceum, która bierze udział w olimpiadzie ekonomicznej. Zależy jej na tym, aby pomóc jej przygotować się do tej olimpiady. Przygotuj jej odpowiedzi na kilka podstawowych pytań z tej dziedziny.

1. Jak można zdefiniować pojęcie "ekonomia"?

- ekonomia to nauka badająca ludzkie zachowania jako relacje między celami, a rzadkimi środkami, które mogą zostać użyte na różne sposoby.
- ekonomia to ilość jednego dobra, z jakiej trzeba zrezygnować, aby otrzymać dodatkową jednostkę drugiego dobra.
- ekonomia to sposób podziału dochodu pomiędzy różne grupy społeczne i jednostki.
- ekonomia to wartość wszystkich dóbr i usług wytworzonych w gospodarce w określonym przedziale czasu.

2. Twoja klientka przynosi do Ciebie kartkę z wypisanymi dobrami. Na kartce znajdują się następujące dobra: powietrze, energia słoneczna, woda, wiatr. Pomóż jej określić rodzaj tych dóbr.

- dobra wolne
- dobra niematerialne
- dobra materialne

Podpowiedź 1 - Dobra wolne są dobrami, które nie posiadają swojej ceny i są wszystkim dostępne.

3. Czym są czynniki wytwórcze?

- jest to praca, kapitał i ziemia
- są to tylko zasoby naturalne
- są to tylko zasoby ludzkie
- są to tylko zasoby będące wynikiem działalności człowieka

4. Co jest pierwszym etapem procesu gospodarowania?

- produkcja
- wymiana
- konsumpcja
- podział

5. Klientka przyniosła ze sobą listę zasobów. Wydaje jej się, że nie wszystkie wypisane zasoby należą do jednej grupy. Wskaż numer zasobu, który nie pasuje do pozostałych.

Odpowiedź: 4

Załącznik do pytania

Lista zasobów

1. Frezarka,
2. Tokarka,
3. Piły,
4. Pracownicy,
5. Szlifierka,
6. Wiertarka.

6. Do jakie grupy zasobów należą pozostałe czynniki wytwórcze zapisane na kartce

- kapitał
- ziemia
- praca

Załącznik do pytania

Lista zasobów

1. Frezarka,
2. Tokarka,
3. Piły,
4. Pracownicy,
5. Szlifierka,
6. Wiertarka.

7. Co może należeć do grupy czynników wytwórczych określanych jako "ziemia"?

- surowce mineralne
- wszystkie surowce wykorzystywane przy produkcji

8. Twoja klientka znalazła ciekawy artykuł, w którym opisany jest sposób łączenia ze sobą czynników wytwórczych w procesie produkcji. Jak nazywamy taki proces?

- przedsiębiorczością
- technologią
- ekonomią

9. Twoja klientka zastanawia się czym są tak naprawdę usługi?

- rzeczami materialnymi, które służą zaspokajaniu potrzeb
- świadczeniami, które mają służyć zaspokajaniu potrzeb

10. Aby pomóc jej dobrze zrozumieć pojęcie usług, podaj ich przykład.

- samochód osobowy
- transport
- kierowca zatrudniony w przedsiębiorstwie

Lekcja 11 i 12. Rynek i ruch okrężny w gospodarce rynkowej. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.

SCENARIUSZ LEKCJI 11 i 12

	Opis
TEMAT LEKCJI	RYNEK I RUCH OKRĘŻNY W GOSPODARCE RYNKOWEJ
CZAS REALIZACJI:	Dwie godziny lekcyjne
METODY PRACY	Pogadanka, burza mózgów, krzyżówka (załącznik nr 1), gra symulacyjna Wirtualny Doradca
FORMY PRACY	Praca indywidualna, praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Tablica, pisaki, pracownia komputerowa z dostępem do Internetu, instrukcja do gry Wirtualny Doradca..
CEL OGÓLNY:	Celem ogólnym jest przekazanie uczniom/uczennicom podstawowych wiadomości związanych z funkcjonowaniem rynku oraz ruchem okrężnym w gospodarce.
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po zajęciach uczeń/uczennica powinien/powinna: <ul style="list-style-type: none">• definiować pojęcie rynku,• rozróżniać rodzaje rynków,• określać cechy i funkcje rynków,• przedstawić ruch okrężny zachodzący w gospodarce rynkowej.
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność i zaangażowanie ucznia/uczennicy podczas lekcji,• poprawność wykonania zadań podczas lekcji,• aktywność pracy w grupie (zaangażowanie uczniów w pracę grupy),• poprawność rozwiązania zleceń w grze Wirtualny Doradca (zdobyte punkty w grze).

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<p>1. Wprowadzenie do tematu – Nauczyciel/nauczycielka pyta uczniów/uczennice o to czym, według nich, jest rynek. Zachęca uczniów/uczennice do stworzenia definicji rynku i zapisuje pomysły uczniów na tablicy. Następnie prowokuje dyskusję na temat poprawności podanych definicji.</p> <p>2. Nauczyciel/nauczycielka prosi o podanie przykładów różnych rodzajów rynków i zastanowienie się nad kryteriami, według których rynki mogą być klasyfikowane. Nauczyciel/nauczycielka, jeśli chce może wykorzystać w tym celu prezentację multimedialną pt. „Rynek” (Załącznik 1)</p> <p>3. Klasa zastanawia się nad tym, jakie funkcje w gospodarce może spełniać rynek.</p>	Pogadanka	Załącznik 1 Prezentacja multimedialna pt. „Rynek” ²
	<p>4. Nauczyciel/nauczycielka rozdaje uczniom/uczennicom na kartach krzyżówkę (Załącznik 2), której pytania odnoszą się do zagadnień związanych z rynkiem. Każdy uczeń/uczennica rozwiązuje krzyżówkę indywidualnie, a następnie nauczyciel/nauczycielka sprawdza odpowiedzi. Uczniowie/uczennice po kolei odczytują wpisane przez siebie hasła, w razie wystąpienia wątpliwości, nauczyciel/nauczycielka rozwiązuje ją poprzez dyskusję z całą klasą.</p>	Praca indywidualna Dyskusja w klasie Krzyżówka	Załącznik 2 Krzyżówka
	<p>5. Nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o wzięcie udziału w grze decyzyjnej (kejs nr 4 pt. „Rynek i jego rodzaje” - Załącznik 3) dotyczącej pojęcia rynku i jego funkcji. Uczniowie/uczennice muszą w niej odpowiedzieć na szereg pytań związanych z cechami i rodzajami poszczególnych rynków.</p>	Praca z kejssem	Załącznik 3 Kejs 4 Rynek i jego rodzaje (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Rynek i jego rodzaje)
	<p>6. Nauczyciel/nauczycielka dzieli klasę na dwie grupy – przedstawiciele przedsiębiorstw i gospodarstw domowych. Każda z grup ma za zadanie zastanowić się nad tym, co może zaoferować drugiej grupie i jakie oferty może od niej przyjąć. Uczniowie/uczennice notują swoje pomysły.</p> <p>7. W przeciwległych krańcach tablicy nauczyciel/nauczycielka zapisuje słowa „Gospodarstwa domowe” i „Przedsiębiorstwa”. Następnie prosi uczniów/uczennice o przedstawienie tego, co ustalili między sobą, wprowadza korekty do wypowiedzi uczniów/uczennice i prosi ich o zapisanie w punktach pod podmiotem, który reprezentują tego, co ich podmiot może zaoferować drugiemu i co może przyjąć od niego, np. „Gospodarstw domowe” – sprzedają swoją pracę i inne zasoby, kupują dobra i usługi; „Przedsiębiorstwa” – kupują pracę od gospodarstw domowych, sprzedają dobra i usługi.</p>	Praca w grupach Burza mózgów Pogadanka	

² Prezentacja multimedialna pt. „Rynek” dostępna w odrębnym pliku.

	<p>8. Uczniowie/uczennice przy pomocy nauczyciela/nauczycielki próbują za pomocą strzałek i podpisów przy nich oznaczyć przepływy pieniężne i rzeczowe, jakie zachodzą pomiędzy konsumentami i producentami. Nauczyciel/nauczycielka tak steruje dyskusją, aby w efekcie powstał prawidłowy schemat ruchu okrężnego z gospodarce zamkniętej bez udziału państwa.</p> <p>9. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje materiał dotyczący uproszczonego ruchu okrężnego w gospodarce. W podsumowaniu zwraca uwagę na istnienie rynku dóbr finalnych i rynku czynników produkcji.</p>		
	<p>10. Jako podsumowanie tej części materiału nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o rozwiązanie zadań stawianych przed nimi w grze decyzyjnej „Ruch okrężny w gospodarce” (Załącznik 4). Gospodarka, której opis jest przedmiotem gry jest gospodarką zamkniętą, bez udziału państwa. Do rozwiązania gry wymagana jest znajomość roli, jaką odgrywają poszczególne podmioty w procesach gospodarczych oraz poszczególnych przepływów zachodzących pomiędzy nimi.</p>	Praca z kejssem	<p>Załącznik 4 Kejs 5 Ruch okrężny w gospodarce.</p> <p>(Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Ruch okrężny w gospodarce)</p>
	<p>11. Nauczyciel/nauczycielka prosi klasę o zastanowienie się nad tym, jakie zmiany zajądą w narysowanym na tablicy ruchu okrężnym jeśli rozszerzymy go o kolejny podmiot, jakim jest rząd.</p> <p>12. Wspólnie z uczniami/uczennicami nauczyciel/nauczycielka ustala rolę, jaka może pełnić rząd w gospodarce, a następnie modyfikuje narysowany na tablicy schemat ruchu okrężnego tak, aby przedstawiał on teraz ruch okrężny w gospodarce uwzględniający udział państwa.</p>	Pogadanka Burza mózgów	
Rozszerzenie			
	<p>13. Uczniowie/uczennice grają w grę „Ruch okrężny w gospodarce z udziałem państwa” (Załącznik 5). Główny nacisk w tej grze został położony na rolę rządu i jego decyzji w procesach gospodarczych. Grę tą można potraktować jako rozszerzenie gry „Ruch okrężny w gospodarce”</p>	Praca z kejssem	<p>Załącznik 5 Kejs 6 Ruch okrężny w gospodarce z udziałem państwa</p> <p>(Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Ruch okrężny w gospodarce z udziałem państwa)</p>
II	<p>1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze.</p> <p>2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca</p>	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1 – Prezentacja multimedialna pt. „Rynek” dostępna w oddzielnym pliku.

Załącznik 2 – Krzyżówka

Załącznik 3 – Kejs 4 Rynek i jego rodzaje

Załącznik 4 – Kejs 5 Ruch okrężny w gospodarce

Załącznik 5 – Kejs 6 Ruch okrężny w gospodarce z udziałem państwa

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 2 - Krzyżówka

KARTA DLA UCZNIKA

1. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
2. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
3. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
4. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
5. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
6. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
7. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
8. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
9. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
10. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
11. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []
12. [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] [] []

Pytania do krzyżówki:

- 1. Role, jakie spełnia rynek w gospodarce.
- 2. Gospodarstwo domowe, nabywca.
- 3. Inne nazwy tego tynku to międzynarodowy, światowy.
- 4. Rynek to zawierane pomiędzy kupującymi a sprzedającymi.
- 5. Funkcja rynku, która polega na dostarczaniu informacji o popycie, podaży i cenie.
- 6. Rynek, który swoim zasięgiem obejmuje obszar danego państwa to rynek
- 7. W jego rolę wciela się producent.
- 8. Rynek, na którym dokonuje się zakupu na dużą skalę.
- 9. na rynku to gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa i rząd.
- 10. Może być nim np. hurtownia, dom aukcyjny, giełda towarowa.
- 11. Funkcja rynku, polegająca na tym, że akceptowane są tylko dobre produkty, a odrzucane złe.
- 12. Ze względu na przedmiotmożna wyróżnić rynki: samochodowy, komputerowy, pracy, dóbr i usług, itp.

KARTA DLA NAUCZYCIELA Z ROZWIĄZANIEM

1.							F	U	N	K	C	J	E
2.			K	O	N	S	U	M	E	N	T		
3.	G	L	O	B	A	L	N	Y					
4.	T	R	A	N	S	A	K	C	J	E			
5.	I	N	F	O	R	M	C	Y	J	N	A		
6.				K	R	A	J	O	W	Y			
7.			S	P	R	Z	E	D	A	W	C	A	
8.					H	U	R	T	O	W	Y		
9.	P	O	D	M	I	O	Y						
10.		P	O	Ś	R	E	N	I	K				
11.			S	E	L	E	K	C	Y	J	N	A	
12.		O	B	R	O	T	U						

Pytania do krzyżówki:

1. Role, jakie spełnia rynek w gospodarce. **FUNDACJE**
2. Gospodarstwo domowe, nabywca. **KONSUMENT**
3. Inne nazwy tego tytku to międzynarodowy, światowy. **GLOBALNY**
4. Rynek to zawierane pomiędzy kupującymi a sprzedającymi. **TRANSAKCJE**
5. Funkcja rynku, która polega na dostarczaniu informacji o popycie, podaży i cenie. **INFORMACYJNA**
6. Rynek, który swoim zasięgiem obejmuje obszar danego państwa to rynek **KRAJOWY**
7. W jego rolę wciela się producent. **SPRZEDAWCA**
8. Rynek, na którym dokonuje się zakupu na dużą skalę. **HURTOWY**
9. na rynku to gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa i rząd. **PODMIOTY**
10. Może być nim np. hurtownia, dom aukcyjny, giełda towarowa. **POŚREDNIK**
11. Funkcja rynku, polegająca na tym, że akceptowane są tylko dobre produkty, a odrzucane złe. **SELEKCYJNA**
12. Ze względu na przedmiotmożna wyróżnić rynki: samochodowy, komputerowy, pracy, dóbr i usług, itp. **OBROTU**

Załącznik 3 - Kejs 4 Rynek i jego rodzaje

„Rynek i jego rodzaje”

Jako zarząd firmy doradczej zostaliście zaproszeni na debatę dotyczącą "Rynku".

1. Podczas dyskusji zostały zaproponowane różne definicje "rynku". Która definicja nie może zostać uznana za prawidłową z punktu widzenia ekonomii?

- [odpowiedź pierwsza](#)
- odpowiedź czwarta
- odpowiedź trzecia
- odpowiedź druga

Załącznik do pytania

Rynek to:

- miejsce, w którym spotykają się kupujący i sprzedający aby podjąć wymianę handlową
- zespół warunków, które doprowadzają do kontaktu pomiędzy sprzedającymi i kupującymi w celu dokonania transakcji kupna-sprzedaży
- transakcje zawierane między kupującymi a sprzedającymi
- mechanizm, za pomocą którego konsumenci i producenci ustalają ilość sprzedanych dóbr

Podpowiedź 1 - Pamiętaj, że rynek to nie jest plac targowy.

2. Dyskusja toczy się dalej. Uczestnicy dyskusji zastanawiają się na jakim rynku (hurtowym czy detalicznym) mówi się o dużej skali zawieranych transakcji? Jako odpowiedź wpisz słowa "rynek hurtowy" lub "rynek detaliczny".

Odpowiedź: [rynek hurtowy](#)

3. Na slajdzie przygotowanym przez organizatorów zostało wyświetlone pytanie : Na jakim rodzaju rynku panuje pełna swoboda zawieranych transakcji? Znasz odpowiedź, więc decydujesz się odpowiedzieć.

- [na wolnym rynku](#)
- na czarnym rynku
- na rynku reglamentowanym
- na szarym rynku

4. Jeden z uczestników zapytał Cię bezpośrednio, na jakim rynku obrót pewnymi towarami jest zakazany?

- [na czarnym rynku](#)
- na wolnym rynku

5. Jakie podmioty są konieczne, do tego aby rynek mógł funkcjonować?

- producenci, konsumenci i giełdy towarowe
- [producenci i konsumenci](#)

Podpowiedź 1 - Nie chodzi tutaj o pośredników na rynku.

6. Czy przedmiotem wymiany może być każdy produkt, który znajdzie producenta i konsumenta - pytają osoby przysłuchujący się dyskusji? Odpowiedz "tak" lub "nie".

Odpowiedź: [tak](#)

7. Funkcja rynku polegająca na tym, że akceptowane są dobre produkty, a wycofywane z rynku produkty niekonkurencyjne to funkcja.....

- informacyjna
- [selekcyjna](#)
- równowagi

Załącznik4 - Kejs 5 Ruch okrężny w gospodarce

„Ruch okrężny w gospodarce”

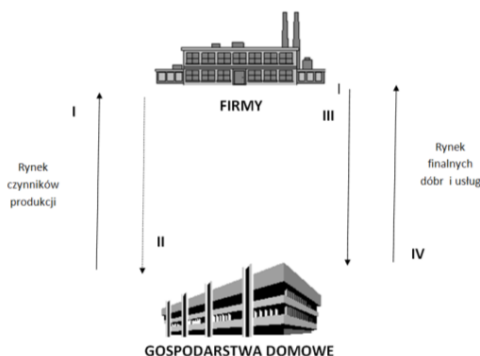
Do naszej firmy doradczej zgłaszają się studentka i student ekonomii, którzy przygotowują się do egzaminu. Nie rozumiały jest dla nich schemat dotyczący ruchu okrężnego w gospodarce i proszą o wyjaśnienie go. Zależy im szczególnie na zidentyfikowaniu i nazwaniu poszczególnych przepływów pieniężnych zachodzących pomiędzy podmiotami rynkowymi.

1. Który z przepływów ilustruje strumień dóbr i usług?

- przepływ z numerem I
- przepływ z numerem II
- przepływ z numerem IV
- [przepływ z numerem III](#)

Załącznik do pytania

Rysunek: schemat przepływów pomiędzy firmami a gospodarstwami domowymi

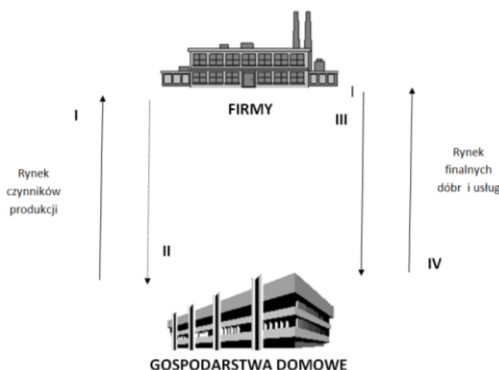


2. Przepływy jakich środków zostały oznaczone numerem II? Rysunek znajduje się w załączniku.

- dóbr i usług
- [wynagrodzeń za prace](#)
- czynników produkcji

Załącznik do pytania

Rysunek: schemat przepływów pomiędzy firmami a gospodarstwami domowymi



3. Student chciałby się dowiedzieć jaką rolę odgrywają w gospodarce przedsiębiorstwa?

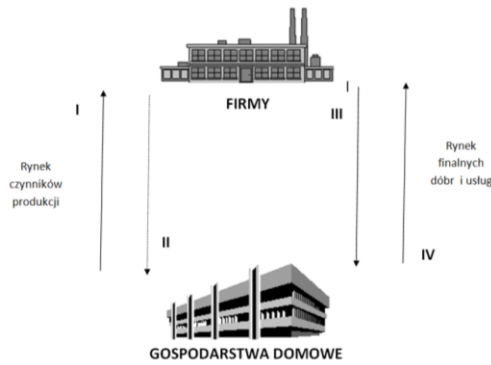
- kupują dobra i usługi oraz dostarczają czynniki wytwórcze
- [dostarczają dobra i usługi oraz kupują zasoby od konsumentów](#)

4. Studenci pogubili się. Wskaż im co przedstawia przepływ oznaczony numerem III.

- [strumień dóbr i usług, które przedsiębiorstwa sprzedają gospodarstwom domowym](#)
- płatności gospodarstw domowych za dobra i usługi kupowane od przedsiębiorstw
- strumień zasobów, które gospodarstwa domowe oferują producentom

Załącznik do pytania

Rysunek: schemat przepływów pomiędzy firmami a gospodarstwami domowymi



5. Studentka zastanawia się jaki rodzaj zasobów mogą zaoferować gospodarstwa domowe przedsiębiorstwom?

- [swoją pracę](#)
- tylko zasoby naturalne
- zasoby będące wynikiem produkcji innych przedsiębiorstw

6. Studenci pytają jakie podmioty występują w rozbudowanym modelu ruchu okrężnego w gospodarce?

- [gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo](#)
- tylko gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa
- tylko państwo i przedsiębiorstwa

Podpowiedź 1 - Są to trzy podmioty.

7. W załączniku przedstawione zostały funkcje, jakie spełnia jeden z podmiotów w gospodarstwie. Jaki to podmiot:

- [gospodarstwo domowe](#)
- rząd
- przedsiębiorstwo

Załącznik do pytania

Funkcje podmiotu gospodarczego

1. Płaci podatki	
2. Otrzymuje wynagrodzenie za pracę	
3. Dostarcza pracę	
4. Kupuje dobra i usługi	

8. Jaka jest rola państwa w ruchu okrężnym?

- [ściąga podatki i cła, dostarcza dobra i usługi publiczne](#)
- płaci podatki i cła, dostarcza dobra i usługi publiczne

Załącznik 5 - Kejs 6 Ruch okrężny w gospodarce z udziałem państwa

„Ruch okrężny w gospodarce z udziałem państwa”

Tym razem nasza firma doradcza dostała zlecenie ze strony rządu. Rząd przedstawił nam szereg zdarzeń, które mogą zaistnieć w naszym kraju w najbliższej przyszłości. Naszym zadaniem jest odpowiedź na pytanie, jaki wpływ mogą mieć one na gospodarkę. W analizie należy wykazać się znajomością schematu ruchu okrężnego w gospodarce z udziałem producentów, konsumentów i rządu.

1. Co może się stać, jeśli kopalnie węgla zlokalizowane na terenie naszego kraju odmówią płacenia podatków?

- [państwo będzie miało mniejsze dochody](#)
- dochody, które trafiają do rządu nie ulegną zmianie
- dochody państwa wzrosną

2. Jakie mogą być dalsze konsekwencje zmniejszonych dochodów państwa?

- sytuacja ta nie będzie miała dalszych konsekwencji.
- [państwo może zmniejszyć wynagrodzenia pracowników sfery budżetowej, przeznaczyć mniejsze fundusze na zasiłki, emerytury i renty.](#)

3. Co stanie się jeżeli do gospodarstw domowych trafi mniej pieniędzy?

- wzrośnie popyt zgłaszany przez gospodarstwa domowe
- [jako konsekwencję można oczekiwać spadku konsumpcji i popytu globalnego](#)

4. W załączniku znajduje się opis podstawowych zdarzeń zachodzących w procesie gospodarczym. Które z tych zdarzeń dotyczy bezpośrednio gospodarstw domowych?(Jako odpowiedź należy podać numer poprawnej odpowiedzi - cyfrę od 1 do 5).

Odpowiedź: 1

Załącznik do pytania

1.	Kupno dóbr i usług konsumpcyjnych.	
2.	Produkcyjne zaangażowanie ziemi, pracy, kapitału i technologii.	
3.	Uzyskiwanie przychodów ze sprzedaży dóbr i usług konsumpcyjnych.	
4.	Zaoferowanie do sprzedaży wytworzonych dóbr i usług konsumpcyjnych.	
5.	Zapłata za usługi czynników wytwórczych.	

5. Co może się stać z gospodarką, jeśli rząd ulegnie naciskom lekarzy i pielęgniarek i przyzna służbie zdrowia wysokie podwyżki płac?

- [dochody budżetu państwa ulegną uszczupleniu](#)
- państwo będzie musiało zwiększyć fundusze przeznaczone na świadczenia społeczne

6. Jak zmiany te mogą wpłynąć na popyt globalny?

- [popyt globalny zwiększy się](#)
- popyt globalny zmniejszy się
- popyt globalny pozostanie bez zmian

7. Co się stanie, jeśli kopalnie będą masowo zwalniać swoich pracowników?

- [zmniejszą się dochody gospodarstw domowych, prawdopodobnie zmniejszy się też popyt globalny](#)
- spadną dochody gospodarstw domowych, zwiększy się popyt globalny

Lekcja 13 i 14. Transformacja gospodarki polskiej po 1989 roku. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.

SCENARIUSZ LEKCJI 13 i 14

	Opis
TEMAT LEKCJI	TRANSFORMACJA GOSPODARKI POLSKIEJ PO 1989 R.
CZAS REALIZACJI:	Dwie godziny lekcyjne
METODY PRACY	Pogadanka, elementy wykładu, oglądanie filmu, rozwiązywanie zadań, gra symulacyjna Wirtualny Doradca
FORMY PRACY	Praca indywidualna, praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Link do filmu „Przedsiębiorstwa prywatne”, zamieszczony na Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal (załącznik nr2), głośniki, zadanie 1 (załącznik nr 2), zadanie 2 (załącznik nr 3), pracownia komputerowa z dostępem do Internetu, instrukcja do gry Wirtualny Doradca.
CEL OGÓLNY:	Celem ogólnym jest przedstawienie uczniom/uczennicom podstawowych modeli gospodarki oraz przebiegu procesu transformacji gospodarki polskiej po 1989 r.
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po realizacji lekcji uczniowie/uczennice powinni/powinny: <ul style="list-style-type: none">• umieć wymienić cechy charakterystyczne gospodarki nakazowej, rynkowej i mieszanej,• rozróżniać typy gospodarek,• omawiać transformację gospodarki Polski po 1989 r.
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność i zaangażowanie ucznia/uczennicy podczas lekcji,• poprawność wykonania zadań podczas lekcji,• aktywność pracy w grupie (zaangażowanie uczniów w pracę grupy),• poprawność rozwiązania zleceń w grze Wirtualny Doradca (zdobyte punkty w grze).

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	<p>1. Przypomnienie uczniom/uczennicom materiał z ostatniej lekcji. Nauczyciel/nauczycielka pyta ich o rolę, jaką ogrywa państwo w ruchu okrężnym w gospodarce. Wypowiedzi uczniów/uczennic są oceniane.</p> <p>2. Nauczyciel/nauczycielka rozszerza wiadomości uczniów/uczennic o roli państwa w gospodarce o kolejne elementy: przedstawia różnice pomiędzy gospodarką nakazową a rynkową za pomocą prezentacji (Załącznik 1)</p>	<p>Pogadanka Pytania zadawane uczniom/uczennicom Elementy wykładu</p>	<p>Załącznik 1 Prezentacja multimedialna pt. „Gospodraka rynkowa a centralnie planowana”³</p>
	<p>3. Nauczyciel/nauczycielka dzieli klasę na 2 grupy Jedną grupę stanowią zwolennicy gospodarki rynkowej, a drugą - gospodarki nakazowej. Uczniowie/uczennice mają za zadanie przygotowanie argumentów opowiadających się za daną gospodarką.</p> <p>4. W klasie rozpoczyna się dyskusja, zwolennicy/zwolenniczki gospodarki nakazowej ścierają się z zwolennikami gospodarki nakazowej. Nauczyciel/nauczycielka nadzoruje dyskusję, zwraca uwagę na wady i zalety każdej z gospodarek.</p>	<p>Praca w grupach Dyskusje uczniów</p>	
	<p>5. Nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o wzięcie udziału w grze decyzyjnej „Zalety gospodarki rynkowej” (Załącznik 2). Gra oparta jest na pomysłach polemiki pomiędzy zwolennikami gospodarki rynkowej i nakazowej. Do jej rozwiązania potrzebna jest znajomość zalet i wad każdej z tych gospodarek.</p>	<p>Praca z kejssem</p>	<p>Załącznik 2. Kejs 7 Zalety gospodarki rynkowej (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Zalety gospodarki rynkowej)</p>
	<p>6. Nauczyciel/nauczycielka rozdaje uczniom/uczennicom ćwiczenia 1 i 2 (patrz: Załącznik 4 i 5) i prosi o zapoznanie się z nimi. Nauczyciel/nauczycielka mówi uczniom/uczennicom, że za chwilę będą oglądać film poświęcony roli państwa w gospodarce. Prosi, aby w trakcie oglądania filmu zwrócili uwagę na zagadnienia będące przedmiotem ćwiczeń i spróbowali zapamiętać lub zanotować odpowiedzi na nie.</p> <p>7. Uczniowie/uczennice oglądają film „Przedsiębiorstwa prywatne” (Załącznik 3), zamieszczony na Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal. Filmik wyjaśnia przyczyny aktywności państwa w niektórych dziedzinach gospodarki oraz tłumaczy zagrożenia, jakie niesie ze sobą zarządzanie przedsiębiorstwem przez państwo.</p> <p>8. Uczniowie/uczennice rozwiązują zadanie pierwsze, nauczyciel/nauczycielka sprawdza i koryguje odpowiedzi.</p>	<p>Film „Przedsiębiorstwa prywatne” Praca indywidualna</p>	<p>Załącznik 3 Link do filmu” http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/przedsiębiorczość/przedsiębiorstwa-prywatne⁴ Załącznik 4 Zadanie 1 Rola państwa w gospodarce Załącznik 5 Zadanie 2 Formy działalności gospodarczej</p>

³ **Załącznik 1** - Prezentacja multimedialna pt. „Gospodraka rynkowa a centralnie planowana” dostępna w oddzielnym pliku

⁴ **Załącznik 2** –Link do filmu „Przedsiębiorstwa prywatne”, zamieszczonego na Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal

<http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/prezentacje/przedsiębiorczość/przedsiębiorstwa-prywatne>

	9. Uczniowie/uczennice rozwiązują zadanie drugie, nauczyciel/nauczycielka sprawdza i koryguje odpowiedzi.		
	10. Jako podsumowanie tej części materiału nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o rozwiązanie zadań stawianych przed nimi w grze decyzyjnej „ Systemy społeczno-gospodarcze ” (Załącznik 6). Celem gry jest zwrócenie uwagi jej użytkownika na cechy rozróżniające gospodarkę rynkową od gospodarki nakazowej. Pokreślone zostały tu cechy charakterystyczne tych systemów gospodarczych. Niektóre z pytań dotyczą również gospodarki mieszanej.	Praca z kejssem	Załącznik 6. Kejs 8 Systemy społeczno-gospodarcze (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Systemy społeczno-gospodarcze)
	11. Nauczyciel/nauczycielka przedstawia wykład dotyczący przebiegu procesu transformacji gospodarki w Polsce po 1989 r. Omawia przebieg procesu transformacji i jego skutki.	Elementy wykładu	
Rozszerzenie			
	12. Uczniowie/uczennice grają w grę „ Spotkanie na szczycie ” (Załącznik 7). Uczeń/uczennica odpowiada na pytania związane z wprowadzanymi zmianami wprowadzonymi po 1989 r.	Praca z kejssem	Załącznik 7. Kejs 9 Spotkanie na szczycie (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Spotkanie na szczycie)
Rozszerzenie			
II	1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1 - Prezentacja multimedialna pt. „Gospodarka rynkowa a centralnie planowana” dostępna w oddzielnym pliku

Załącznik 2- Kejs 7 Zalety gospodarki rynkowej

Załącznik 3 – Link do filmu

Załącznik 4 – Zadanie 1 Rola państwa w gospodarce

Załącznik 5 – Zadanie 2 Formy działalności gospodarczej

Załącznik 6 – Kejs 8 Systemy społeczno-gospodarcze

Załącznik 7 – Kejs 9 Spotkanie na szczycie

Załącznik 2 – Kejs 7 Zalety gospodarki rynkowej

„Zalety gospodarki rynkowej”

Do firmy doradczej zgłaszają się dziewczyna i chłopak, którzy należą do Koła Naukowego Ekonomii. Oboje są zwolennikami gospodarki rynkowej. W najbliższej przyszłości czeka ich polemika z przedstawicielami innego koła, zwolennikami gospodarki nakazowo-rozdzielczej. Klienci proszą o przygotowanie argumentów, które będą mogli w tej polemice wykorzystać.

1. Studenci pytają jak właściwie działa ten system nakazowo-rozdzielczy?
 - [centralny ośrodek kierujący gospodarką decyduje o rodzajach produkcji, jej wielkości i cenach. Może ustalać również sposób produkcji i podziału wytworzonych dóbr.](#)
 - na rynku panuje konkurencja, a środki wytwórcze są własnością prywatną.
 - ceny są ustalane w wyniku gry popytu i podaży na rynku.
2. Wydaje im się, że system gospodarki centralnie planowanej ma jedną podstawową wadę. Jaka? Spróbujcie im podpowiedzieć.
 - [na rynku często występuje niedobór niektórych dóbr](#)
 - działalności wielu przedsiębiorstw mogą towarzyszyć szkodliwe środki uboczne, np. zanieczyszczanie środowiska
 - w społeczeństwie pojawiają się znaczne różnice w osiągniętych dochodach, tzn. niektóre grupy ludności stają się bardzo bogate, a inne - bardzo biedne
3. Dziewczyna zastanawia się jak wygląda kwestia występowania bezrobocia w systemie gospodarki nakazowo-rozdzielczej.
 - [w tym systemie gospodarczym nie wykazuje się bezrobocia w statystykach, co nie znaczy, że nie istnieje ono naprawdę](#)
 - występuje spore jawne bezrobocie
 - w gospodarce nakazowo-rozdzielczej istnieje spore bezrobocie, ponieważ przedsiębiorstwa często bankrutują
4. Studenci pytają na czym polega powszechna idea samofinansowania się przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej?
 - przedsiębiorstwa nie zawierają umów z innymi podmiotami
 - przedsiębiorstwa nie korzystają z kredytów i pożyczek bankowych
 - [przedsiębiorstwa pokrywają własne wydatki ze swoich przychodów](#)
 - przedsiębiorstwa funkcjonują bez żadnych zobowiązań finansowych
5. W jakim kraju obowiązuje obecnie system gospodarki nakazowej: a) Polska b) Kuba c) Niemcy d) Japonia. Jako odpowiedź wpisz nazwę kraju.

Odpowiedź: [Kuba | na Kubie](#)

6. Studenci zastanawiają się według jakich zasad zasoby są dzielone w gospodarce nakazowej?
 - [według ogólnokrajowych celów i założeń ekonomicznych](#)
 - według bieżących możliwości produkcyjnych
 - według popytu konsumpcyjnego

Podpowiedź 1 - **Gospodarka nakazowa jest gospodarką centralnie planowaną.**

7. Wskaż studentom, prawidłowe stwierdzenie, że obecnie w gospodarce rynkowej:
 - [rząd odgrywa jedynie niewielką rolę](#)
 - nie istnieje już wolna przedsiębiorczość
 - istnieją tylko duże przedsiębiorstwa

Załącznik 4 – Zadanie 1 Rola państwa w gospodarce

KARTA DLA UCZNIĄ

Po zapoznaniu się z materiałem firmowym „Przedsiębiorstwa prywatne”, zamieszczonym na Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal należy uzupełnić tabelę, wpisując wymienione w filmie zadania, które mogą być wykorzystywane przez państwa, a następnie określić przy każdym z nich, czy taka rola państwa odpowiada gospodarce nakazowej czy rynkowej.

	Jakie zadania mogą być wykonywane przez państwo?	Czy jest to zadanie państwa, które występuje tylko w gospodarce nakazowej czy może występować w gospodarce rynkowej i nakazowej?
1.		
2.		
3.		

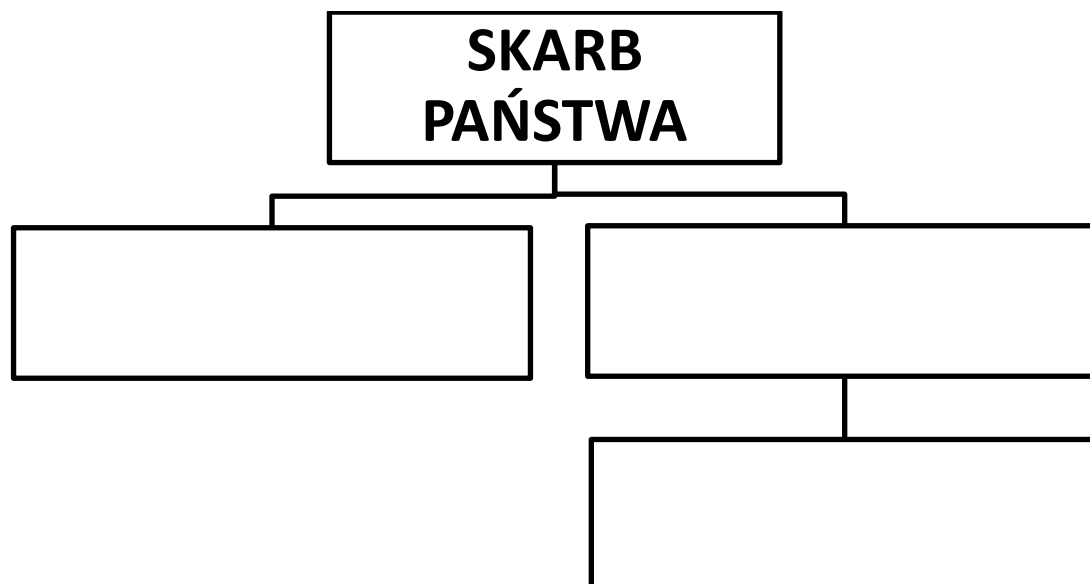
KARTA DLA NAUCZYCIELA Z ROZWIĄZANIEM

	Jakie zadania mogą być wykonywane przez państwo?	Czy jest to zadanie państwa, które występuje tylko w gospodarce nakazowej czy może występować w gospodarce rynkowej i nakazowej?
1.	Zapewnianie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego	Gospodarka rynkowa i nakazowa
2.	Modyfikowanie i wyznaczanie zasad obrotu rynkowego	Gospodarka nakazowa
3.	Gwarantowanie bezpieczeństwa socjalnego	Gospodarka nakazowa (czasami może jednak towarzyszyć i gospodarce rynkowej)

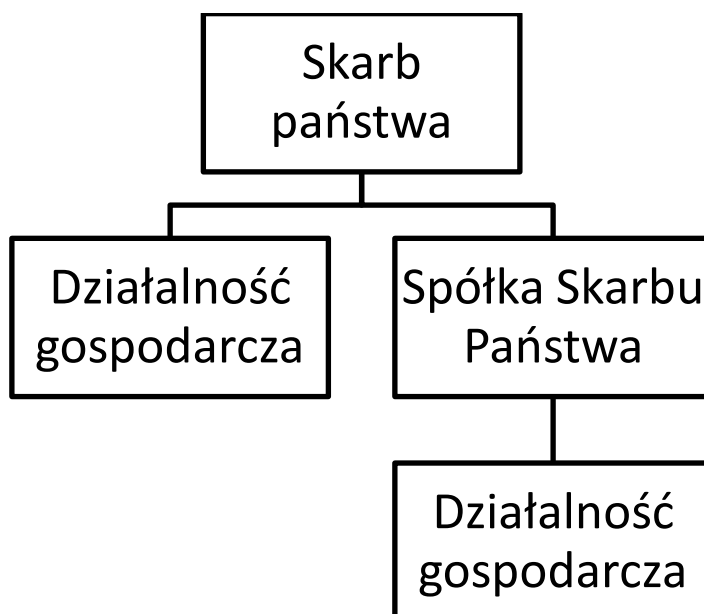
Załącznik 5 – Zadanie 2 Formy działalności gospodarczej

KARTA DLA UCZNIĄ

Po zapoznaniu się z materiałem firmowym „Przedsiębiorstwa prywatne”, zamieszczonym na Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal należy uzupełnić schemat przedstawiający formy, jakie przybiera prowadzenie działalności gospodarczej przez państwo.



KARTA DLA NAUCZYCIELA Z ROZWIĄZANIEM



Załącznik 6 - Kejs 8 Systemy społeczno-gospodarcze

„Systemy społeczno-gospodarcze”

Jako eksperci jesteście już znani w całym regionie, więc redaktor tygodnika ekonomicznego poprosił Was o wywiad nt. "Systemów społeczno-gospodarczych"

1. Dla jakiej gospodarki jest charakterystyczne występowanie przedsiębiorstw prywatnych?
 - [dla gospodarki rynkowej](#)
 - dla gospodarki nakazowej
2. Na jakim etapie funkcjonowania przedsiębiorstwa decyzje o tym co, jak i dla kogo produkować były podejmowane przez państwo?
 - [na etapie funkcjonowania w gospodarce nakazowej](#)
 - na etapie funkcjonowania w gospodarce rynkowej
 - na etapie funkcjonowania w gospodarce tradycyjnej
3. Który opis pasuje do gospodarki mieszanej?
 - jest to gospodarka, w której państwo bierze na siebie duży zakres odpowiedzialności za sprawy gospodarcze
 - [jest to gospodarka, w której państwo świadczy usługi publiczne w zakresie większym niż niezbędne minimum, ale pozostawia też swobodę działalności sektorowi prywatnemu](#)
 - jest to gospodarka, w której rynek odgrywa znaczącą rolę
4. W jaki sposób ustalane są ceny dóbr w gospodarce rynkowej?
 - [przez grę popytu i podaży na rynku](#)
 - przez decyzje państwowe

Podpowiedź 1 - W gospodarce rynkowej najważniejszym podmiotem decydującym jest rynek.

5. Uzupełnij zdanie: System, w którym o wielkości i asortymencie produkcji decyduje rząd to gospodarka.....

Odpowiedź: [nakazowa | gospodarka nakazowa | centralnie planowana | gospodarka centralnie planowana](#)

Podpowiedź 1 - Do wyboru masz gospodarke rynkową, nakazową i mieszaną.

6. Które z poniższych określeń nie pasuje do pozostałych?
 - gospodarka nakazowa
 - gospodarka centralnie sterowana
 - [gospodarka rynkowa](#)
 - system nakazowo-rozdzielczy
7. W załączniku znajduje się opis warunków rynkowych, w których funkcjonowało pewne przedsiębiorstwo. Określ do jakiego okresu historii funkcjonowania tego przedsiębiorstwa odnosi się ten opis. Czy są to czasy gospodarki rynkowej czy nakazowej?
 - [są to czasy gospodarki nakazowej](#)
 - są to czasy gospodarki rynkowej

Załącznik do pytania

Opis sytemu gospodarczego

JAKI TO SYSTEM GOSPODARCZY?

W gospodarce tej zastosowano **centralne planowanie**. Sporządzano plany roczne, wieloletnie (najczęściej 5-letnie) oraz perspektywiczne (np. 20-letnie). Plany roczne określały wielkość produkcji poszczególnych dóbr oraz przyporządkowywały do przedsiębiorstw czynniki produkcji, niezbędne do wykonania planu. Były one bezwzględnie obowiązujące, miały charakter norm prawnych. Plany wieloletnie miały charakter orientacyjny, plany perspektywiczne zaś, ze względu na trudności w realizacji planów krótkookresowych, były tylko przejawem myślenia życzeniowego. Plany na szczeblu centralnym dla całej gospodarki narodowej sporządzała komisja planowania. Dla ułatwienia przepływu informacji od przedsiębiorstw do komisji planowania i decyzji od komisji planowania do przedsiębiorstw, stworzono pośrednie struktury zarządzania: ministerstwa branżowe (np. ministerstwo hutnictwa) i zjednoczenia (np. zjednoczenie hutnictwa metali nieżelaznych).

Kolejnym rozwiązaniem było wprowadzenie delegatur partii komunistycznej we wszystkich podmiotach gospodarczych; miały one sprawować polityczną kontrolę nad przedsiębiorstwami i pośrednimi szczeblami zarządzania. W celu motywowania pracowników do realizacji wytyczonych planów, przy bardzo niskich płacach realnych, stosowano współzawodnictwo pracy. Powszechne były zobowiązania produkcyjne z okazji świąt państwowych i wydarzeń partyjnych oraz czyny społeczne — nieodpłatne świadczenie pracy przez pracowników, uczniów, żołnierzy (np. pomoc wojska, szkół i zakładów pracy w okresie żniw dla kołchozów).

Państwowa własność ziemi i kapitału była ustrojowym dogmatem. Celem jej wprowadzenia było, zgodnie z marksistowską koncepcją rozwoju społeczeństwa, wyeliminowanie wyzysku i walki klas. Konsekwencją realizacji tej zasady ustrojowej było pozbawienie praw własności dużej części społeczeństwa oraz ukształtowanie licznych monopolii państwa. **Przedsiębiorstwa państwowe**, chociaż zachowały nazwę właściwą dla gospodarki kapitalistycznej, przestały być niezależnymi podmiotami, realizującymi własne cele, gdyż zostały zmuszone do realizowania celów określonych przez centralnego planistę. Jednym z ważniejszych ograniczeń swobody podejmowania decyzji przez przedsiębiorstwa było pozbawienie ich prawa do decyzji inwestycyjnych, które podejmował arbitralnie centralny planista.

Źródło: <http://biznes.pwn.pl/index.php?module=haslo&id=3906921>

8. W jakim typie gospodarki rośnie motywacja przedsiębiorstw do osiągania zysków?

- [w gospodarce rynkowej](#)
- w gospodarce nakazowej

Załącznik 7 - Kejs 9 Spotkanie na szczycie

„Spotkanie na szczycie”

Do firmy doradczej zgłasza się dziewczyna i chłopak, którzy pracują w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Wkrótce czeka ich spotkanie z przedstawicielami innych krajów, na którym mają przedstawić proces transformacji gospodarki w Polsce po roku 1989 i podzielić się doświadczeniami naszego kraju z tego okresu. Klienci proszą o opracowanie materiałów na to spotkanie i udzielenie odpowiedzi na kilka przygotowanych przez nich pytań.

1. Kto był autorem planu transformacji gospodarki wprowadzanego po 1989 r.?

- [Leszek Balcerowicz](#)
- Lech Wałęsa
- Mieczysław Rakowski
- Tadeusz Mazowiecki

2. Zapoznaj się z definicjami w załączniku i odpowiedz, która z nich dotyczy gospodarki nakazowej.

- odpowiedź pierwsza jest prawidłowa
- [odpowiedź druga jest prawidłowa](#)

Załącznik do pytania

Opis gospodarki

1. Gospodarka, w której najważniejsze decyzje ekonomiczne (czyli co, jak i dla kogo produkować) podejmowane są przez rynek. Czynniki wytwórcze są w takiej gospodarce własnością prywatną, a bardzo ważną rolę w systemie gospodarczym odgrywa konkurencja.
2. Gospodarka, w której najważniejsze decyzje ekonomiczne (czyli co, jak i dla kogo produkować) podejmowane są przez rządy danego kraju i przestawiane społeczeństwu w postaci wieloletnich planów działania. Czynniki wytwórcze są w tej gospodarce własnością państwa.

3. Co było bezpośrednim skutkiem realizacji planu Balcerowicza?

- [uwolnienie cen przez państwo](#)
- wzrost nakładów na ochronę środowiska
- obniżka stóp procentowych w gospodarce
- likwidacja nierówności społecznych

4. W jaki sposób wprowadzono "podwyżkę ceny pieniądza" i co ten termin oznacza?

- [podniesiono oprocentowanie kredytów, po to aby ograniczyć liczbą zaciąganych kredytów przez firmy, które były w trudnej sytuacji finansowej.](#)
- obniżono oprocentowanie kredytów bankowych, po to, aby ułatwić firmom dostęp do pieniądza.
- wpuszczono na rynek większą ilość pieniądza, po to aby łatwiej było funkcjonować przedsiębiorstwom.
- zwiększono preferencje dla przedsiębiorstw państwowych, po to aby mogły one być bardziej konkurencyjne.

5. W jakim celu wprowadzono politykę antymonopolową?

- w celu zwiększenia siły przedsiębiorstw państwowych
- [w celu zwiększenia konkurencyjności na rynku](#)

Podpowiedź 1 - [Monopol jest to sytuacja, gdzie cały rynek opanowany został przez jednego producenta.](#)

6. W załączonym dokumencie zostały wypisane różne skutki transformacji gospodarki polskiej. Który z nich można uznać za sukces realizacji planu Balcerowicza (wpisz całą nazwę).

- Odpowiedź: [wzrost obrotu handlu zagranicznego i zmiana jego struktury](#)

Załącznik do pytania

Skutki transformacji gospodarki polskiej

- gwałtowny spadek tempa wzrostu gospodarczego
- pojawienie się masowego bezrobocia
- duży spadek średniej płacy realnej
- załamanie się budownictwa mieszkaniowego
- pojawienie się dużych obszarów niezagospodarowanej ziemi
- wzrost obrotu handlu zagranicznego i zmiana jego struktury

7. Czy wprowadzane reformy pozwalały na pokrywanie deficytu budżetowego z dodatkowej emisji pieniądza?

- tak
- nie

Lekcja 15 i 16. Analiza popytu i podaży. Praca z kejsami w ramach gry Wirtualny Doradca.

SCENARIUSZ LEKCJI 15 i 16

	Opis
TEMAT LEKCJI	ANALIZA POPYTU I PODAŻY
CZAS REALIZACJI:	Dwie godziny lekcyjne
METODY PRACY	Elementy wykładu, film, karciana gra dydaktyczna, rozwiązywanie zadań, gra symulacyjna Wirtualny Doradca
FORMY PRACY	Praca indywidualna, praca w grupie
ŚRODKI DYDAKTYCZNE:	Link do filmu „Prawo podaży i popytu”, zamieszczony na Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal (załącznik nr 1), prezentacja do tematu przygotowana w programie PowerPoint (załącznik nr 2), tablica do wyświetlania slajdów, głośniki do komputera, tablica i pisak do tablicy, zadanie 1 (załącznik nr 3), karty do gry dydaktycznej (załącznik nr 6), zadanie 2 (załącznik nr 7), pracownia komputerowa z dostępem do Internetu i z programem PowerPoint, instrukcja do gry Wirtualny Doradca.
CEL OGÓLNY:	Celem ogólnym jest nabycie umiejętności analizowania popytu i podaży na rynku.
CELE SZCZEGÓŁOWE	Po realizacji lekcji uczniowie/uczennice powinni/powinny: <ul style="list-style-type: none">• definiować popyt i podaż,• charakteryzować czynniki wpływające na popyt,• charakteryzować czynniki wpływające na podaż,• umieć wyznaczać punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach.
OCENIE PODLEGAĆ BĘDĄ:	<ul style="list-style-type: none">• aktywność i zaangażowanie ucznia/uczennicy podczas lekcji,• poprawność wykonania zadań podczas lekcji,• aktywność pracy w grupie (zaangażowanie uczniów w pracę grupy),• poprawność rozwiązania zleceń w grze Wirtualny Doradca (zdobyte punkty w grze).

PLAN LEKCJI

ETAPY	PROCEDURA	UWAGI METODYCZNE	INNE UWAGI
I	1. Wprowadzenie – prezentacja filmu „Prawo podaży i popytu” pochodzącego z Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal.(Załącznik 1)	Film „Prawo podaży i popytu”	Załącznik 1 Film „Prawo podaży i popytu” ⁵
	2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje materiał zawarty w filmie, zwraca uwagę na podane w filmie definicje popytu i podaży oraz ich zależności od ceny. Przy omawianiu treści posługuje się prezentacją „ Popyt, podaż, rynek ” przygotowaną w programie PowerPoint (Załącznik 2)	Elementy wykładu z wykorzystaniem prezentacji przygotowanej w programie PowerPoint	Załącznik 2 Prezentacja multimedialna „Popyt, podaż, rynek” ⁶
	3. Nauczyciel/nauczycielka rozdaje uczniom/uczennicom zadanie 1 (Załącznik 3), które polega na tym, iż uczniowie/uczennice mają za zadanie dopasować pojęcia do ich definicji. 4. Uczniowie/uczennice pracują indywidualnie, następnie nauczyciel sprawdza wyniki ich pracy. W przypadku pojawienia się wątpliwości podejmowana jest dyskusja w klasie.	Praca indywidualna Rozwiązywanie zadań Dyskusje	Załącznik 3 Zadanie 1 Dopasowanie pojęć do ich definicji.
	5. Uczniowie/uczennice rozwiązują grę decyzyjną „ Popyt ”. W grze doradzają producentowi spodni jeansowych. Aby wykonać zadanie muszą znać determinanty popytu i ich wpływ na położenie krzywej popytu. Gra uczy też odróżniać wielkość popytu od podaży (Załącznik 4)	Praca z kejssem	Załącznik 4. Kejs 10 Popyt (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Popyt)
	6. Teraz uczniowie/uczennice przechodzą do kolejnej gry decyzyjnej „ Podaż ”. Uczestnicy gry doradzają producentowi czekolady. Muszą znać determinanty podaży i ich wpływ na położenie krzywej podaży. Gra uczy też odróżniać wielkość podaży od popytu (Załącznik 5) 7. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki gry.	Praca z kejssem	Załącznik 5. Kejs 11 Podaż (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Podaż)
	8. Nauczyciel/nauczycielka proponuje uczniom/uczennicom grę „Czy to determinant popytu czy podaży?” (Załącznik 6). Klasa zostaje podzielona na grupy 3-4 osobowe, z każdej grupy wybierana jest osoba, która będzie prowadziła grę. Każda grupa przygotowuje sobie dwie plansze, zatytułowane „Determinanty popytu” i „Determinanty podaży”. Uczniowie/uczennice dostają od nauczyciela/nauczycielki karty z nazwami determinantów popytu lub podaży. Osoba prowadząca losuje po jednej karcie kolejno dla każdego członka zespołu. Uczennica lub uczeń	Gra kartami „Czy to determinant popytu czy podaży?” Dyskusje	Załącznik 6 Gra kartami „Czy to determinant popytu czy podaży?”

⁵ Załącznik 1 –Link do filmu „Prawo podaży i popytu”, zamieszczonego na Portalu Edukacji Ekonomicznej NBPortal :http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/filmy_animowane/rynki/popyt_podaz

⁶ Załącznik 2 – Prezentacja multimedialna „Popyt, podaż, rynek” dostępna w oddzielnym pliku

<p>po otrzymaniu karty musi położyć ją na odpowiedniej planszy. Za dobra decyzję prowadzący grę przydziela jej uczestnikowi 10 pkt. a za złą – odejmuje 10 pkt.</p> <p>9. Osoba która prowadzi grę plansze razem ze złożonymi na nich kartami i przekazuje do sprawdzenia nauczycielowi/nauczycielce. W przypadku, gdyby uczniowie/uczennice popełniliby błąd w zakwalifikowaniu danego determinanta, nauczyciel/nauczycielka powinien/powinna wyjaśnić tą zależność w klasie i poprosić pozostałych uczniów/uczennice o znalezienie przykładów potwierdzających teorię.</p>		
<p>10. Kolejnym etapem lekcji jest rozwiązanie zadania związanego z równowagą rynkową. Nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o dobranie się w pary i rozdaje klasie zadanie 2 (Załącznik 7).</p> <p>11. Zadanie polega na wyznaczeniu graficznym krzywych popytu i podaży, przy czym jedna osoba z pary ma za zadanie narysować wykres popytu, a druga – podaży. Oba wykresy powinny znaleźć się na tym samym układzie współrzędnych.</p> <p>12. Po sporządzeniu w zeszytach, nauczyciel/nauczycielka prosi jedną parę uczniów/uczennic o wykreślenie ich na tablicy. Następnie wspólnie z resztą klasy odpowiadają na pytania postawione w zadaniu.</p>	<p>Rozwiązywanie zadań Praca w grupach</p>	<p>Załącznik 7 Zadanie 2 Równowa rynkowa</p>
Rozszerzenie		
<p>13. Nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o zagranie w grę „Cena minimalna” (Załącznik 8). Celem gry jest pokazania skutków interwencji rynkowej w gospodarce. Uczeń/uczennica musi znać pojęcie ceny minimalnej i konsekwencje, jakie rodzi jej wprowadzenie. Musi znać pojęcia nadwyżki, niedoboru rynkowego, ceny i ilości równowagi. Gra pokazuje, iż nie zawsze wprowadzanie ceny minimalnej ma sens ekonomiczny. Tłumaczy też korzyści wynikające z jej wprowadzenia.</p>	<p>Praca z kejssem</p>	<p>Załącznik 8. Kejs 12 Cena minimalna (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Cena minimalna)</p>
<p>14. Następnie nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów/uczennice o zagranie w grę „Popyt na gry komputerowe” (Załącznik 9).</p>	<p>Praca z kejssem</p>	<p>Załącznik 9. Kejs 13 - Popyt na gry komputerowe (Gra WD – zakładka Rynek – cechy i funkcje – Popyt na gry komputerowe)</p>
<p>15. Ostatni kejs jaki rozwiązują uczniowie/uczennice to „Podaż samochodów” (Załącznik 10)</p>	<p>Praca z kejssem</p>	<p>Załącznik 10 Kejs 14 - Podaż samochodów (Gra WD – zakładka</p>

			Rynek – cechy i funkcje – Podaż samochodów)
	16. Na zakończenie lekcji nauczyciel/nauczycielka może rozdać uczniom/uczennicom testy sprawdzające z modułu Rynek – cechy i funkcje. (Załącznik 11).		Załącznik 11 - Baza pytań dot. modułu: Rynek – cechy i funkcje
II	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje lekcję, poprzez dyskusję i rozmowę z uczniami/uczennicami, co najbardziej ich zainteresowało, jakie elementy przeprowadzonej lekcji były najatrakcyjniejsze. 2. Nauczyciel/nauczycielka podsumowuje wyniki osiągnięte przez poszczególne zespoły w grze Wirtualny Doradca 	Pogadanka	

Wykaz załączników

Załącznik 1 – Link do filmu „Prawo podaży i popytu”:

http://www.nbportal.pl/pl/np/animacje/filmy_animowane/rynki/popyt_podaz

Załącznik 2 – Prezentacja multimedialna „Popyt, podaż, rynek” dostępna w oddzielnym pliku

Załącznik 3 – Zadanie 1 Dopasowanie pojęć do ich definicji

Załącznik 4 - Kejs 10 Popyt

Załącznik 5 - Kejs 11 Podaż

Załącznik 6 – Gra kartami „Czy to determinant popytu czy podaży?”

Załącznik 7 - Zadanie 2 Równowaga rynkowa

Załącznik 8 - Kejs 12 Cena minimalna

Załącznik 9 - Kejs 13 - Popyt na gry komputerowe

Załącznik 10 - Kejs 14 - Podaż samochodów

Załącznik 11 -Baza pytań dot. modułu: Rynek – cechy i funkcje

Załącznik 3 – Zadanie 1

Zadanie 1

KARTA DLA UCZNIĄ

Dopasuj pojęcia z tabelki do ich definicji.

cena maksymalna, podaź, popyt, wielkość popytu, wielkość podaży, zmiana popytu, cena minimalna, zmiana podaży, prawo popyt

.....- relacja zachodząca pomiędzy ceną danego dobra lub usługi a ilością, jaką konsumenci są skłonni i mogą nabyć w określonym czasie.

..... - konkretna ilość dobra lub usługi, na którą konsumenci zgłaszają zapotrzebowanie w określonym czasie przy danej jego cenie.

.....- stwierdzenie, że wzrost ceny danego dobra powoduje spadek ilości nabywanej tego dobra.

..... - relacja zachodząca pomiędzy ceną danego dobra lub usługi a ilością, jaką są skłonni zaoferować do sprzedaży producenci w określonym czasie.

.....- konkretna ilość dobra lub usługi, jaka producenci są skłonni dostarczyć na rynek w określonym czasie przy danej jego cenie.

.....- zmiana oferowanej ilości danego dobra lub usługi przy każdej cenie, spowodowana działaniem innych czynników niż zmiana jego ceny.

.....- zmiana zapotrzebowania ilości określonego dobra lub usługi, spowodowana działaniem innych czynników niż zmiana jego ceny.

.....- cena, przy której wielkość popytu na dobro lub usługę zrównuje się z ceną jego podaży. Graficznie ilustruje ją punkt przecięcia krzywej popytu z krzywą podaży.

.....- cena ustalana przez rząd, poniżej której dany towar nie może być sprzedany. Jej wprowadzanie ma sens tylko wówczas, gdy jest ona wyższa od ceny równowagi rynkowej.

.....- cena ustalana przez rząd, powyżej której dany towar nie może być sprzedawany. Jej wprowadzanie ma sens tylko wówczas, gdy jest ona niższa od ceny równowagi rynkowej.

KARTA DLA NAUCZYCIELA – Z ROZWIĄZANIEM

Popyt – relacja zachodząca pomiędzy ceną danego dobra lub usługi a ilością, jaką konsumenci są skłonni i mogą nabyć w określonym czasie.

Wielkość popytu – konkretna ilość dobra lub usługi, na którą konsumenci zgłaszają zapotrzebowanie w określonym czasie przy danej jego cenie.

Prawo popytu – stwierdzenie, że wzrost ceny danego dobra powoduje spadek ilości nabywanej tego dobra.

Podaż – relacja zachodząca pomiędzy ceną danego dobra lub usługi a ilością, jaką są skłonni zaoferować do sprzedaży producenci w określonym czasie.

Wielkość podaży – konkretna ilość dobra lub usługi, jaka producenci są skłonni dostarczyć na rynek w określonym czasie przy danej jego cenie.

Zmiana podaży – zmiana oferowanej ilości danego dobra lub usługi przy każdej cenie, spowodowana działaniem innych czynników niż zmiana jego ceny.

Zmiana popytu – zmiana zapotrzebowania ilości określonego dobra lub usługi, spowodowana działaniem innych czynników niż zmiana jego ceny.

Cena równowagi – cena, przy której wielkość popytu na dobro lub usługę zrównuje się z ceną jego podaży. Graficznie ilustruje ją punkt przecięcia krzywej popytu z krzywą podaży.

Cena minimalna – cena ustalana przez rząd, poniżej której dany towar nie może być sprzedany. Jej wprowadzanie ma sens tylko wówczas, gdy jest ona wyższa od ceny równowagi rynkowej.

Cena maksymalna – cena ustalana przez rząd, powyżej której dany towar nie może być sprzedawany. Jej wprowadzanie ma sens tylko wówczas, gdy jest ona niższa od ceny równowagi rynkowej.

Załącznik 4 - Kejs 10 Popyt

„Popyt”

Naszym klientem jest producent spodni jeansowych. Prosi on o przeprowadzenie analizy rynku. Klientowi zależy, aby miała ona postać ekspertyzy, określającej wpływ poszczególnych determinantów popytu na jego wielkość.

- 1. Spodnie jeansowe, które produkuje nasz klient całkowicie wychodzą z mody. Teraz wstydlive jest noszenie takich spodni. Jakich zmian w popycie można oczekiwać?**
 - [popyt z pewnością spadnie](#)
 - można oczekiwać wzrostu popytu
 - popyt nie zmieni się, gdyż moda jest determinantem podaży, a nie popytu
- 2. Jak zmianę tę można przedstawić graficznie wykorzystując wykres krzywej popytu?**
 - krzywa popytu przesunie się równolegle w górę
 - [krzywa popytu przesunie się równolegle do dołu](#)
 - krzywa popytu nie zmieni swojego położenia, a będziemy mieć do czynienia jedynie ze zmianą wielkości popytu
- 3. Co się stanie na rynku spodni jeansowych, na którym działa nasz klient, jeżeli bardzo spadną ceny spodni sztruksowych?**
 - sytuacja na rynku spodni jeansowych nie ulegnie zmianie, bo ich ceny się nie zmieniły
 - wzrośnie popyt na jeansy
 - [spadnie popyt na spodnie jeansowe](#)
- 4. Jakimi rodzajami dóbr są w stosunku do siebie spodnie jeansowe i sztruksowe?**
 - są to dobra neutralne
 - są to dobra komplementarne
 - [są to dobra substytucyjne](#)
- 5. W załączniku znajdziesz wymienionych kilka różnych dóbr, które z nich można uznać za dobro substytucyjne do spodni jeansowych? Podaj numer odpowiedzi.**

Odpowiedź: [2](#)

Załącznik do pytania

Przykłady dóbr

1. Samochód
2. Spodnie sztruksowe
3. Pasek do spodni
4. Wieczne pióro

Podpowiedź 1 - Dobra substytucyjne to dobra, które mogą się wzajemnie zastępować.

- 6. Jeszcze raz przyjrzyj się dobrom wymienionym w załączniku. Które z tych dóbr można uznać za dobro komplementarne do spodni jeansowych? W odpowiedzi podaj tylko numer dobra.**

Odpowiedź: [3](#)

Podpowiedź 1 - Dobra komplementarne to te dobra, które się wzajemnie uzupełniają.

- 7. W jaki sposób na zmianę popytu wpływa zmiana cen dóbr komplementarnych?**
 - wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje wzrost popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - spadek popytu
 - wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje spadek popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - spadek popytu
 - wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje wzrost popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - wzrost popytu
 - [wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje spadek popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - wzrost popytu](#)

Załącznik 5 - Kejs 11 Podaż

„Podaż”

Klientem naszej firmy jest producent czekolady. Na rynku, na którym funkcjonuje zachodzi w ostatnim czasie dużo zmian. Klient prosi o analizę rynku, uwzględniającą wpływ, jaki zachodzące zmiany mogą mieć na podaż czekolady.

1. W przedsiębiorstwie konkurencyjnym wdrożono nową metodę produkcji czekolady. Co stanie się z podażą czekolady tego przedsiębiorstwa?
 - prawdopodobnie będzie można oczekiwać spadku podaży czekolady
 - [podaż czekolady wzrośnie](#)
 - czynnik ten nie wpłynie na zmianę podaży czekolady
2. Dotarłeś do artykułu prasowego, w którym opisane zostały zmiany cen kakao, podstawowego surowca wykorzystywanego do produkcji czekolady. Artykuł ten zamieszczony został jako załącznik. Przeanalizuj informacje w nim zawarte i odpowiedz na pytanie, co teraz stanie się z podażą czekolady?
 - [najprawdopodobniej podaż czekolady spadnie](#)
 - najprawdopodobniej podaż czekolady wzrośnie
 - czynnik ten nie wpłynie na zmianę na rynku czekolady

Załącznik do pytania

Artykuł prasowy

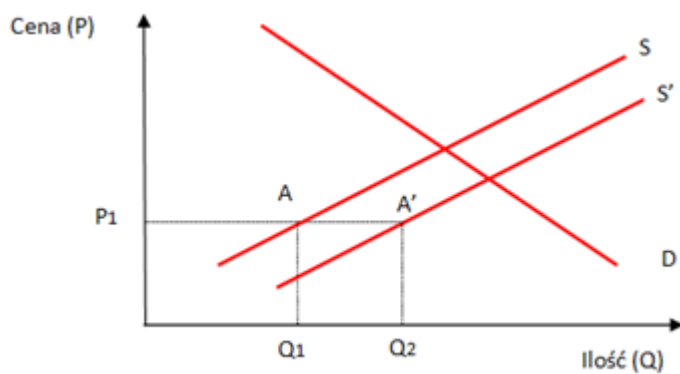
Znaczny wzrost cen kakao, w Londynie została przełamana bariera 2 tys. GBP za tonę.

Producenci czekolady będą zmuszeni przełknąć gorzka pigułkę w postaci znacznego wzrostu cen kakao wynikającego ze zmniejszonej podaży i zwiększonego popytu. Ceny kakao w Londynie przełamały barierę 2.000 GBP osiągając 2.005 GBP (2.138 EUR) za tonę.

3. Czy wzrost podatku dochodowego, który zapowiada rząd, będzie korzystny dla firmy naszego klienta?
 - tak, z pewnością spowoduje to wzrost podaży
 - [nie, może to powodować spadek podaży](#)
 4. Co mogłoby spowodować przesunięcie się krzywej podaży na czekoladę?
 - [pojawienie się nowych przedsiębiorstw produkujących czekoladę na rynku, na którym działa firma klienta](#)
 - intensywne reklamy czekolady w mediach
 - spadek cen czekolady
- Podpowiedź 1 - Czynniki, które przesuwają krzywą podaży to determinanty podaży.**
5. Pracownicy firmy klienta domagają się podwyżek płac. Jeśli zgodzi się na ich żądania, to co będzie oznaczać to dla wielkości produkcji?
 - [prawdopodobnie trzeba będzie zmniejszyć produkcję](#)
 - prawdopodobne jest zwiększenie produkcji
 6. Na wykresie przedstawiono przemieszczenie się krzywej podaży firmy naszego klienta z położenia S do S'. Który z czynników mógł spowodować to przesunięcie?
 - wzrost cen kakao wykorzystywanego do produkcji czekolady
 - [wdrożenie nowej metody produkcji czekolady](#)
 - wzrost stawek płacowych pracowników zatrudnionych przy produkcji czekolady
 - wzrost dochodów konsumentów

Załącznik do pytania

Przesunięcie krzywej podaży

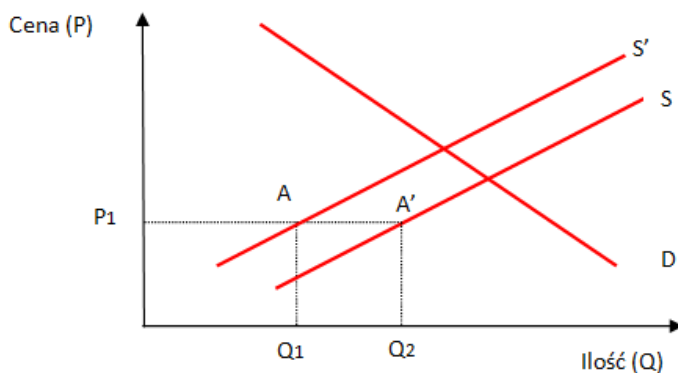


7. Teraz krzywa podaży przesunęła się w drugą stronę (patrz załącznik). Który z czynników mógł spowodować to przesunięcie?

- wdrożenie nowej technologii do produkcji czekolady
- [wzrost cen kakao](#)
- pojawienie się pogłosek o szkodliwości spożywania czekolady

Załącznik do pytania

Przesunięcie krzywej podaży



Podpowiedź 1 - Zastanów się dobrze, czy dany czynnik jest determinantem popytu czy podaży.

Podpowiedź 2 - Zastanów się, na kogo takie informacje będą bardziej oddziaływać: na producenta czy konsumenta.

Załącznik 6 - Gra „Czy to determinant popytu czy podaży?”

Karty do gry

Nauczyciel/nauczycielka przed zajęciami wycina karteczki a następnie podczas zajęć daje je osobom prowadzącym gry w każdej grupie, a te z kolei rozdają swoim kolegom/koleżankom.

KARTA DLA UCZNIĄ - Karteczki do wycięcia

WIEK SPOŁECZEŃSTWA	OCZEKIWANE ZMIANY CEN
PŁEĆ SPOŁECZEŃSTWA	KLIMAT
WYKSZTAŁCENIE	PORA ROKU
LICZBA LUDNOŚCI	RELIGIA
CENY DÓBR KOMPLEMENTARNYCH	POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE
CENY DÓBR SUBSTYTUCYJNYCH	SEZONOWOŚĆ DÓBR
DOCHODY	GUSTA
MODA	REKLAMA
TECHNOLOGIA	WYSOKOŚĆ PODATKU DOCHODOWEGO
CENY SUROWCÓW	WYSOKOŚĆ PODATKU VAT
WYNAGRODZENIA DLA PRACOWNIKÓW	DOFINANSOWANIA DLA PRZEDSIĘBIORSTW
KOSZTY MATERIAŁÓW	CŁA
LICZBA PRODUCENTÓW	OGRANICZENIA EKSPORTU
OGRANICZENIA IMPORTU	KOSZTY TRANSPORTU

KARTA DLA NAUCZYCIELA Z ROZWIĄZANIEM

Determinanty popytu

Wiek społeczeństwa	Oczekiwane zmiany cen
Płeć społeczeństwa	Klimat
Wykształcenie	Pora roku
Liczba ludności	Religia
Ceny dóbr komplementarnych	Położenie geograficzne
Ceny dóbr substytucyjnych	Sezonowość dóbr
Dochody	Gusta
Moda	Reklama

Determinanty podaży:

Technologia	Wysokość podatku dochodowego
Ceny surowców	Wysokość podatku VAT
Wynagrodzenia dla pracowników	Dofinansowania dla przedsiębiorstw
Koszty materiałów	Cła
Liczba producentów	Ograniczenia eksportu
Ograniczenia importu	Koszty transportu

Załącznik 7 – Zadanie 2 Równowaga rynkowa

KARTA DLA UCZNIĄ

Tabela zawiera dane przedstawiające kształtowanie się popytu i podaży na batoniki czekoladowe w zależności od różnych poziomów ich ceny.

Cena (w zł)	0,50	1,00	1,50	2,00	2,50	3,00	3,50
Wielkość popytu (w tys. szt./rok)	600	480	380	300	220	160	120
Wielkość podaży (w tys. szt./rok)	60	160	240	300	350	400	440

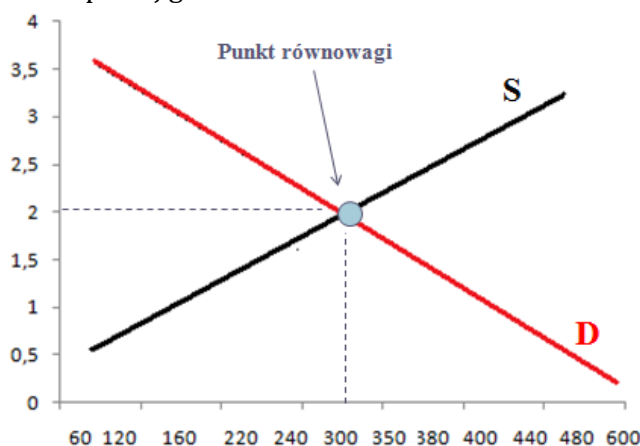
1. Wykreśl, na tym samym wykresie, krzywe popytu i podaży. Wyznacz punkt równowagi na rynku batoników czekoladowych i zinterpretuj go.
2. Odpowiedz na następujące pytania:
 - a.) Ile wynosi cena równowagi na rynku batoników czekoladowych?
 - b.) Ile wynosi ilość równowagi na rynku batoników czekoladowych?
 - c.) Przy jakim poziomie ceny na analizowanym rynku wystąpi niedobór rynkowy?
 - d.) Przy jakim poziomie ceny na analizowanym rynku wystąpi nadwyżka rynkowa?

KARTA DLA NAUCZYCIELA Z ROZWIĄZANIEM

Tabela zawiera dane przedstawiające kształtowanie się popytu i podaży na batoniki czekoladowe w zależności od różnych poziomów ich ceny.

Cena (w zł)	0,50	1,00	1,50	2,00	2,50	3,00	3,50
Wielkość popytu (w tys. szt./rok)	600	480	380	300	220	160	120
Wielkość podaży (w tys. szt./rok)	60	160	240	300	350	400	440

1. Wykreśl, na tym samym wykresie, krzywe popytu i podaży. Wyznacz punkt równowagi na rynku batoników czekoladowych i zinterpretuj go.



2. Odpowiedz na następujące pytania:
 - a.) Ile wynosi cena równowagi na rynku batoników czekoladowych?
Cena równowagi wynosi 2.
 - b.) Ile wynosi ilość równowagi na rynku batoników czekoladowych? **Równowaga na rynku czekolady jest przy Q=300.**
 - c.) Przy jakim poziomie ceny na analizowanym rynku wystąpi niedobór rynkowy?
Niedobór rynkowy nastąpi przy cenie poniżej ceny równowagi tzn. poniżej 2zł, tzn. przy cenach: 1.5; 1; 0.5.
 - d.) Przy jakim poziomie ceny na analizowanym rynku wystąpi nadwyżka rynkowa?
Nadwyżka rynkowa nastąpi przy cenie powyżej ceny równowagi tzn. powyżej 2zł, tzn. przy cenie równej: 2.5; 3; 3.5.

Załącznik 8 – Kejs 12 Cena minimalna

„Cena minimalna”

Tym razem nasza firma doradcza dostała duże zlecenie ze strony rządu. Od pewnego czasu różne grupy zawodowe domagają się przywilejów i ochrony swoich interesów. W ostatnim czasie rolnicy próbują wywierać nacisk na rząd i dążą do ustanowienia cen minimalnych na produkty zbożowe. Naszym zadaniem jest przeprowadzenie ekspertyzy i poddanie analizie konsekwencji tej decyzji.

1. Czym jest cena minimalna na dany produkt?

- najniższą cenę, jaką można ustalić na dane dobro
- najwyższą ceną, jaką można ustalić na dane dobro
- ceną, która wynika z gry popytu i podaży na rynku

2. Rząd chce wprowadzić cenę minimalną wyższą od obecnej ceny równowagi. Co będzie konsekwencją tej decyzji

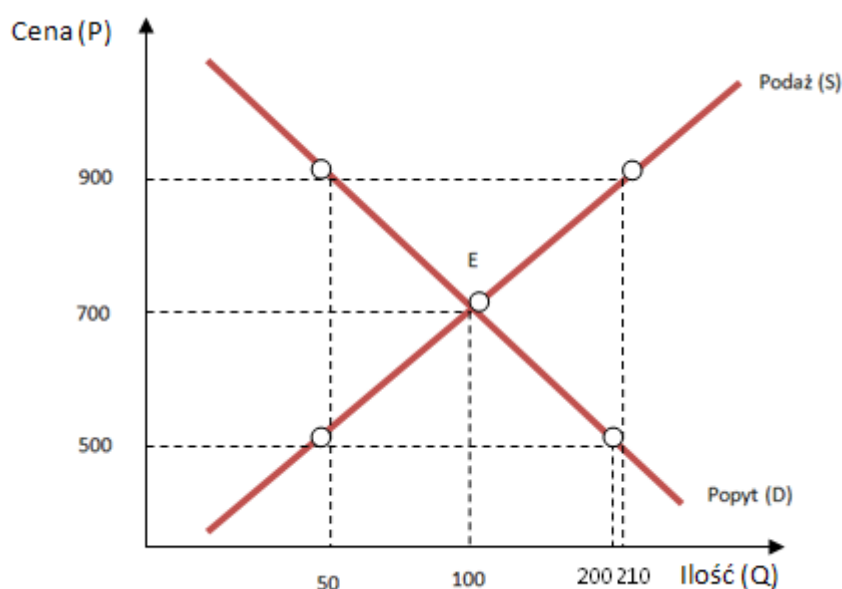
- Na rynku pojawi się nadwyżka produktów zbożowych, a rząd powinien zastanowić się nad tym jak zapewnić skup tej nadwyżki i jak można ją zagospodarować.
- Na rynku pojawi się niedobór produktów zbożowych, a rząd będzie musiał się zastanowić nad tym, w jaki sposób uzupełnić braki towarów.
- Nie wystąpią żadne negatywne konsekwencje takiej decyzji, gdyż gra popytu i podaży na rynku i tak zawsze doprowadza rynek do stanu równowagi.

3. Na dołączonym wykresie przedstawiona została sytuacja na rynku pszenicy. Ile wyniosłaby cena pszenicy, gdyby rząd nie zagwarantował rolnikom cen minimalnych?

Odpowiedź: 700

Załącznik do pytania

Rynek pszenicy



Podpowiedź 1 - W przypadku, gdy rząd nie gwarantuje cen minimalnych cena rynkowa jest ceną wynikającą z gry popytu i podaży na rynku. Można ją odczytać z punktu przecięcia się krzywych popytu i podaży.

4. Jeśli rząd nie zdecyduje się na interwencję na rynku zboża, to ile wyniesie ilość równowagi na rynku pszenicy?

Odpowiedź: 100

Podpowiedź 1 - Jest to ilość równowagi odpowiadająca punktowi przecięcia się krzywych popytu i podaży.

5. Jaki poziom osiągnęłaby cena rynkowa pszenicy, gdyby rząd zagwarantował cenę minimalną na poziomie 900?

Odpowiedź: 900

Podpowiedź 1 - Cena rynkowa pszenicy byłaby wtedy równa cenie minimalnej.

6. Jakie byłyby rozmiary popytu na pszenicę, gdyby rząd zdecydował się na wprowadzenie ceny minimalnej na poziomie 900?

Odpowiedź: 50

Podpowiedź 1 - Rozmiary popytu należy odczytać z rzutu krzywej popytu na oś, na której oznaczona została ilość zakupów przy poziomie ceny 900.

7. Ile wyniosłaby cena rynkowa pszenicy, gdyby rząd gwarantował cenę minimalną na poziomie 500?

Odpowiedź: 700

Podpowiedź 1 - Ustalenie ceny minimalnej ma sens tylko wtedy, gdy jest ona ustalona powyżej ceny równowagi.

„Popyt na gry komputerowe”

Naszym klientem jest producent gier komputerowych. Prosi on o analizę rynku przedstawiającą wpływ różnych sytuacji na zmiany popytu na rynku gier komputerowych.

- 1. Nasz klient planuje znaczną podwyżkę cen dostarczanych przez niego gier komputerowych. Jak może wpłynąć to na ilość kupowanego produktu?**
 - [prawdopodobnie spadnie ilość kupowanych gier](#)
 - wzrośnie ilość kupowanych gier
- 2. W Polsce rośnie liczba osób w wieku 10-30 lat. Jaki może mieć to wpływ na popyt na gry komputerowe?**
 - [prawdopodobnie popyt na gry komputerowe wzrośnie](#)
 - popyt na gry komputerowe nie zmieni się
 - prawdopodobnie popyt na gry komputerowe spadnie
- 3. W prasie pojawia się coraz więcej artykułów mówiących o tym, że długie zabawy dzieci i młodzieży przy komputerze mogą mieć niekorzystny wpływ na ich zdrowie (artykuł w załączniku). W szkołach prowadzone są akcje społeczne, których głównym celem jest odciążenie dzieci i młodzieży od komputerów. Jak ta sytuacja wpłynie na popyt na gry komputerowe?**
 - sytuacja ta nie ma związku z popytem na gry komputerowe
 - [popyt prawdopodobnie spadnie](#)
 - popyt na gry komputerowe prawdopodobnie wzrośnie
- 4. Z informacji zebranych przez naszą firmę doradcą wynika, iż w najbliższej przyszłości na polski rynek planuje wejść japoński producent gier komputerowych, który oferuje produkty sybstytycyjne do gier tworzonych przez naszego klienta. Prawdopodobne jest też, że cena gier japońskiego producenta będzie o wiele niższa od cen, które teraz są na rynku w Polsce. Jak zmiany te wpłyną na rynek gier komputerowych w Polsce.**
 - nie powinno to wpłynąć na popyt na gry naszego klienta
 - popyt na gry naszego klienta prawdopodobnie wzrośnie
 - [pojawi się popyt na gry japońskiego producenta, a popyt na gry naszego klienta spadnie](#)
- 5. Badania rynkowe pokazują, że w Polsce pojawia się moda na szybkie samochody. Jak wpłynie to na popyt na gry komputerowe?**
 - [sytuacja ta nie wpłynie na popyt na gry komputerowe](#)
 - popyt na gry komputerowe spadnie
 - popyt na gry komputerowe wzrośnie

„Podaż samochodów”

Przedsiębiorstwo produkujące samochody prosi o analizę rynku, uwzględniającą wpływ różnych determinantów podaży na sytuację rynkową.

- 1. Związki zawodowe, które działają w firmie naszego klienta wymuszają dużą podwyżkę płac. Jak sytuacja ta przełoży się na podaż samochodów?**
 - [podaż spadnie](#)
 - podaż wzrośnie
- 2. W ostatnim czasie przychodzą do Ciebie niepokojące wieści z rynku stali. Artykuł, który informuje o sytuacji znajduje się w załączniku. Jak sytuacja przedstawiona w artykule może wpłynąć na rynek samochodów?**
 - [podaż samochodów spadnie](#)
 - podaż samochodów nie zmieni się
 - podaż samochodów wzrośnie
- 3. W kraju bankrutuje jeden z największych producentów samochodów - nasz największy konkurent. Co oznacza to dla podaży samochodów na całym rynku w Polsce?**
 - podaż samochodów w polsce nie zmieni się
 - podaż samochodów w polsce zwiększy się
 - [podaż samochodów w polsce zmniejszy się](#)
- 4. Rząd rozważa możliwość wprowadzenia ze względów ekologicznych zakazu sprowadzania do Polski samochodów starszych niż 10 lat. Jak taka decyzja wpłynęłaby na podaż samochodów w Polsce?**
 - podaż samochodów w polsce zwiększyłaby się
 - nie wpłynęłoby to na podaż samochodów w Polsce
 - [podaż samochodów w Polsce zmniejszyłaby się](#)
- 5. A jak wprowadzenie zakazu sprowadzania do Polski starych samochodów wpłynęłoby na popyt na nowe samochody?**
 - popyt na nowe samochody spadłby
 - [popyt na nowe samochody wzrósłby](#)
 - popyt na nowe samochody nie zmieniłby się
- 6. Która z decyzji może prowadzić do zmniejszenia podaży samochodów?**
 - wprowadzenie nowej technologii produkcji
 - [wprowadzenie podwyżek płac dla pracowników przedsiębiorstwa](#)

Załącznik 11 - Baza pytań dot. modułu: Rynek – cechy i funkcje

- 1. Za jaki rodzaj potrzeb można uznać wydatki na mieszkanie, rachunki, odzież oraz niezbędne lekarstwa dla babci?**
 - A. potrzeby przynależności
 - B. **potrzeby fizjologiczne**
 - C. potrzeby afiliacji
 - D. potrzeby samorealizacji
- 2. Które z potrzeb można uznać za potrzeby niższego rzędu?**
 - A. potrzeby uznania i szacunku
 - B. potrzeby fizjologiczne oraz potrzeby samorealizacji
 - C. **potrzeby fizjologiczne i potrzeby bezpieczeństwa**
 - D. tylko potrzeby fizjologiczne
- 3. Do jakiej grupy zasobów można zaliczyć lasy posiadane przez firmę.**
 - A. do grupy praca
 - B. do grupy kapitał
 - C. **do grupy ziemia**
 - D. do grupy przedsiębiorczość
- 4. Jak można zdefiniować pojęcie "ekonomia"?**
 - A. **ekonomia to nauka badająca ludzkie zachowania jako relacje między celami, a rzadkimi środkami, które mogą zostać użyte na różne sposoby.**
 - B. ekonomia to ilość jednego dobra, z jakiej trzeba zrezygnować, aby otrzymać dodatkową jednostkę drugiego dobra.
 - C. ekonomia to sposób podziału dochodu pomiędzy różne grupy społeczne i jednostki.
 - D. ekonomia to wartość wszystkich dóbr i usług wytworzonych w gospodarce w określonym przedziale czasu.
- 5. Czym są czynniki wytwórcze?**
 - A. **jest to praca, kapitał i ziemia**
 - B. są to tylko zasoby naturalne
 - C. są to tylko zasoby ludzkie
 - D. są to tylko zasoby będące wynikiem działalności człowieka
- 6. Funkcja rynku polegająca na tym, że akceptowane są dobre produkty, a wycofywane z rynku produkty niekonkurencyjne to funkcja.....**
 - A. informacyjna
 - B. **selekcyjna**
 - C. równowagi
 - D. emisyjna
- 7. Jaki rodzaj zasobów mogą zaoferować gospodarstwa domowe przedsiębiorstwom?**
 - A. **swoją pracę**
 - B. tylko zasoby naturalne
 - C. zasoby będące wynikiem produkcji innych przedsiębiorstw
 - D. wszystkie odpowiedzi są błędne
- 8. Jakie podmioty występują w rozbudowanym modelu ruchu okrężnego w gospodarce?**
 - A. **gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo**
 - B. tylko gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa
 - C. tylko państwo i przedsiębiorstwa
 - D. tylko przedsiębiorcy

9. Kapitałem są:

- A. pracownicy zatrudnieni w przedsiębiorstwie,
- B. tylko środki pieniężne,
- C. tylko zasoby naturalne,
- D. maszyny, budynki, urządzenia i środki pieniężne wykorzystywane w działalności gospodarczej.**

10. Rynek:

- A. jest mechanizmem, który pozwala na osiągnięcie równowagi w gospodarce,
- B. dostarcza informacji o cenie danego produktu, popycie i podaży na niego,
- C. dostosowuje wielkość produkcji oraz jej jakość do oczekiwań klienta,
- D. spełnia wszystkie powyższe funkcje.**

11. Mechanizm rynkowy służy do:

- A. dostarczania informacji o popycie, podaży i cenie,
- B. potwierdzenia przydatności danego produktu lub jego odrzucenia przez rynek
- C. podejmowania decyzji inwestycyjnych
- D. wszystkie powyższe**

12. Które z wymienionych dóbr należy do grupy środków produkcji „praca”:

- A. dźwig stoczniowy,
- B. konto w banku,
- C. profesor ekonomii,**
- D. węgiel kamienny.

13. Rzadkość zasobów w ekonomii oznacza:

- A. przewagę zapotrzebowania społeczeństwa na dobra i usługi nad możliwościami ich wytworzenia,**
- B. niedobór towarów na rynku,
- C. problemy z wydobyciem określonych surowców naturalnych,
- D. niedostatek towaru przy ustalonej cenie równowagi.

14. Ruch okrężny w gospodarce:

- A. pokazuje przepływy pieniężne, jakie zachodzą pomiędzy podmiotami gospodarczymi
- B. pokazuje przepływy zasobów, jakie mają miejsce pomiędzy podmiotami gospodarczymi
- C. pokazuje przepływy dóbr i usług, jakie mają miejsce pomiędzy podmiotami gospodarczymi
- D. wszystkie odpowiedzi są prawidłowe**

15. Co może się stać, jeśli kopalnie węgla zlokalizowane na terenie naszego kraju odmówią płacenia podatków?

- A. państwo będzie miało mniejsze dochody**
- B. dochody, które trafiają do rządu nie ulegną zmianie
- C. dochody państwa wzrosną
- D. wszystkie odpowiedzi są błędne

16. Co się stanie, jeśli kopalnie będą masowo zwalniać swoich pracowników?

- A. zmniejszą się dochody gospodarstw domowych, prawdopodobnie zmniejszy się też popyt globalny**
- B. spadną dochody gospodarstw domowych, zwiększy się popyt globalny
- C. sytuacja gospodarstw domowych się nie zmieni
- D. wszystkie odpowiedzi są błędne

17. Reformy wprowadzane po 1989 r. miały za zadanie transformację:

- A. gospodarki rynkowej w gospodarkę nakazową
- B. gospodarki nakazowej w gospodarkę rynkową**
- C. gospodarki nakazowej w gospodarkę centralnie planowaną

D. gospodarki centralnie planowanej w gospodarke rynkowa

18. Gospodarkę rynkową charakteryzuje:

- A. prywatna własność czynników produkcji
- B. decyzje podejmowane przez rynek
- C. swobodna gra popytu i podaży na rynku
- D. **wszystkie odpowiedzi są poprawne**

19. Gospodarka nakazowa to:

- A. gospodarka centralnie planowana
- B. system nakazowo rozdzielczy
- C. **wszystkie odpowiedzi są prawidłowe**
- D. gospodarka rynkowa

20. Gospodarka nakazowa charakteryzuje się:

- A. prywatną własnością czynników produkcji
- B. **państwową własnością czynników produkcji**
- C. decyzjami alokacyjnymi podejmowanymi przez rynek
- D. żadna odpowiedź nie jest prawidłowa

21. Gospodarka rynkowa to:

- A. system nakazowo-rozdzielczy
- B. gospodarka centralnie sterowana
- C. **system rynkowy**
- D. żadna z odpowiedzi nie jest prawidłowa

22. Który opis pasuje do gospodarki mieszanej?

- A. jest to gospodarka, w której państwo bierze na siebie duży zakres odpowiedzialności za sprawy gospodarcze
- B. **jest to gospodarka, w której państwo świadczy usługi publiczne w zakresie większym niż niezbędne minimum, ale pozostawia też swobodę działalności sektorowi prywatnemu**
- C. jest to gospodarka, w której rynek odgrywa znaczącą rolę
- D. żaden z powyższych

23. Które z poniższych określeń nie pasuje do pozostałych?

- A. gospodarka nakazowa
- B. gospodarka centralnie sterowana
- C. **gospodarka rynkowa**
- D. system nakazowo-rozdzielczy

24. W wyniku transformacji gospodarki w Polsce po 1989 r.:

- A. pojawił się wysoki poziom bezrobocia
- B. gwałtownie spadło tempo wzrostu gospodarczego
- C. udało się obniżyć inflację
- D. **wszystkie odpowiedzi są poprawne**

25. Kto był autorem planu transformacji gospodarki wprowadzanego po 1989 r.?

- A. **Leszek Balcerowicz**
- B. Lech Wałęsa
- C. Mieczysław Rakowski
- D. Tadeusz Mazowiecki

26. Co było bezpośrednim skutkiem realizacji planu Balcerowicza?

- A. **uwolnienie cen przez państwo**
- B. wzrost nakładów na ochronę środowiska
- C. obniżka stóp procentowych w gospodarce

- D. likwidacja nierówności społecznych
27. **Spodnie jeansowe, które produkuje nasz klient całkowicie wychodzą z mody. Teraz wstydlive jest noszenie takich spodni. Jakich zmian w popycie można oczekiwać?**
- A. **popyt z pewnością spadnie**
 - B. można oczekiwać wzrostu popytu
 - C. popyt nie zmieni się, gdyż moda jest determinantem podaży, a nie popytu
 - D. wszystkie odpowiedzi są błędne
28. **Co się stanie na rynku spodni jeansowych, na którym działa nasz klient, jeżeli bardzo spadną ceny spodni sztruksowych?**
- A. sytuacja na rynku spodni jeansowych nie ulegnie zmianie, bo ich ceny się nie zmieniły
 - B. wzrośnie popyt na jeansy
 - C. **spadnie popyt na spodnie jeansowe**
 - D. wszystkie odpowiedzi są błędne
29. **Podaż oznacza:**
- A. **ilość dóbr oferowanych przez producentów,**
 - B. ilość dóbr oferowanych przez konsumentów,
 - C. ilość dóbr nabywanych przez konsumentów,
 - D. ilość dóbr nabywanych przez producentów.
30. **Prawo podaży głosi, że:**
- A. podaż zależy od ceny,
 - B. wraz ze wzrostem ceny ilość oferowana rośnie,
 - C. wraz ze spadkiem ceny ilość oferowana maleje,
 - D. **wszystkie odpowiedzi są poprawne.**
31. **Determinantem podaży nie jest:**
- A. **moda,**
 - B. technologia,
 - C. koszty produkcji,
 - D. cło.
32. **Zmiana podaży może być spowodowana:**
- A. **obniżką kosztów produkcji,**
 - B. spadkiem dochodów konsumentów,
 - C. wzrostem liczby ludności,
 - D. żadnym z powyższych czynników.
33. **Wprowadzenie nowej technologii produkcji spowoduje:**
- A. zmianę popytu,
 - B. **zmianę podaży,**
 - C. zmianę wielkości popytu,
 - D. zmianę wielkości podaży.
34. **Wzrost ceny danego dobra może wywołać:**
- A. **zmianę wielkości podaży tego dobra,**
 - B. zmianę popytu na to dobro,
 - C. zmianę podaży tego dobra,
 - D. żadna odpowiedź nie jest poprawna.
35. **Jakimi rodzajami dóbr są w stosunku do siebie spodnie jeansowe i sztruksowe?**
- A. są to dobra neutralne
 - B. są to dobra komplementarne
 - C. **są to dobra substytucyjne**

- D. Żadna odpowiedź nie jest poprawna
36. W jaki sposób na zmianę popytu wpływa zmiana cen dóbr komplementarnych?
- A. wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje wzrost popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - spadek popytu
 - B. wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje spadek popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - spadek popytu
 - C. wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje wzrost popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - wzrost popytu
 - D. **wzrost cen dóbr komplementarnych powoduje spadek popytu, a spadek cen dóbr komplementarnych - wzrost popytu**
37. W przedsiębiorstwie konkurencyjnym wdrożono nową metodę produkcji czekolady. Co stanie się z podażą czekolady tego przedsiębiorstwa?
- A. prawdopodobnie będzie można oczekiwać spadku podaży czekolady
 - B. **подаż czekolady wrośnie**
 - C. czynnik ten nie wpłynie na zmianę podaży czekolady
 - D. żadna odpowiedź nie jest poprawna
38. Co mogłoby spowodować przesunięcie się krzywej podaży na czekoladę?
- A. **pojawienie się nowych przedsiębiorstw produkujących czekoladę na rynku, na którym działa firma klienta**
 - B. intensywne reklamy czekolady w mediach
 - C. spadek cen czekolady
 - D. żadna odpowiedź nie jest poprawna
39. Czym jest cena minimalna na dany produkt?
- A. **najniższą cenę, jaką można ustalić na dane dobro**
 - B. najwyższą cenę, jaką można ustalić na dane dobro
 - C. cenę, która wynika z gry popytu i podaży na rynku
 - D. żadna odpowiedź nie jest poprawna
40. Rząd chce wprowadzić cenę minimalną wyższą od obecnej ceny równowagi. Co będzie konsekwencją tej decyzji
- A. **na rynku pojawi się nadwyżka produktów zbożowych, a rząd powinien zastanowić się nad tym jak zapewnić skup tej nadwyżki i jak można ją zagospodarować.**
 - B. na rynku pojawi się niedobór produktów zbożowych, a rząd będzie musiał się zastanowić nad tym, w jaki sposób uzupełnić braki towarów.
 - C. nie wystąpią żadne negatywne konsekwencje takiej decyzji, gdyż gra popytu i podaży na rynku i tak zawsze doprowadza rynek do stanu równowagi.
 - D. żadna odpowiedź nie jest poprawna
41. Badania rynkowe pokazują, że w Polsce pojawia się moda na szybkie samochody. Jak wpłynie to na popyt na gry komputerowe?
- A. **sytuacja ta nie wpłynie na popyt na gry komputerowe**
 - B. popyt na gry komputerowe spadnie
 - C. popyt na gry komputerowe wzrośnie
 - D. żadna odpowiedź nie jest poprawna
42. W kraju bankrutuje jeden z największych producentów samochodów - nasz największy konkurent. Co oznacza to dla podaży samochodów na całym rynku w Polsce?
- A. podaż samochodów w polsce nie zmieni się
 - B. podaż samochodów w polsce zwiększy się
 - C. **подаż samochodów w polsce zmniejszy się**

43. Położenie krzywej podaży danego dobra nie zależy bezpośrednio od:

- A. cen surowców wykorzystywanych do produkcji tego dobra,
- B. technologii produkcji,
- C. **dochodów konsumentów,**
- D. wszystkie powyższe czynniki mają wpływ na położenie krzywej.

44. Zmiana wielkości podaży może być spowodowana:

- A. wzrostem dochodów konsumentów,
- B. spadkiem cen dóbr komplementarnych,
- C. **zmianą ceny oferowanego dobra,**
- D. zwiększeniem się liczby ludności.

45. Efekt snoba polega na:

- A. wzroście popytu, któremu towarzyszy spadek cen na dobra luksusowe,
- B. spadku popytu, któremu towarzyszy wzrost cen na dobra luksusowe,
- C. wzroście popytu, któremu towarzyszy wzrost cen na dobra normalne,
- D. **wzroście popytu, któremu towarzyszy wzrost cen na dobra luksusowe.**

46. Popyt oznacza:

- A. ilość dóbr oferowanych przez producentów,
- B. ilość dóbr oferowanych przez konsumentów,
- C. **ilość dóbr nabywanych przez konsumentów,**
- D. ilość dóbr nabywanych przez producentów.

47. Prawo popytu głosi, że:

- A. **wraz ze spadkiem ceny ilość nabywana rośnie,**
- B. wraz ze spadkiem ceny ilość nabywana spada,
- C. popyt jest wprost proporcjonalny do ceny,
- D. żadna odpowiedź nie jest prawidłowa.

48. Ilość równowagi to:

- A. **ilość dóbr, jaką przy danej cenie konsumenci chcą kupić, a producenci są skłonni zaoferować do sprzedaży,**
- B. cena, po jakiej konsumenci są skłonni nabyć każdą ilość danego dobra, producenci zaś zaoferować ją do sprzedaży,
- C. wielkość produkcji zapewniająca wszystkim producentom opłacalność wytwarzania danego dobra,
- D. ilość obowiązująca zawsze na rynku zarówno wszystkich konsumentów, jak i producentów danego dobra.

49. Równowaga rynkowa występuje wtedy, gdy:

- A. zmniejsza się poziom bezrobocia w gospodarce,
- B. rośnie inflacja w gospodarce,
- C. **popyt jest równy podaży na danym rynku,**
- D. żadna odpowiedź nie jest prawidłowa.

50. Cena maksymalna to cena:

- A. równowagi,
- B. **najwyższa, jaka może zostać zaoferowana na rynku,**
- C. najniższa, jaka może zostać zaoferowana na rynku,
- D. żadna z powyższych.

51. Cena minimalna to cena:

- A. równowagi,
- B. najwyższa, jaka może zostać zaoferowana na rynku,
- C. **najniższa jaka może zostać zaoferowana na rynku,**
- D. żadna z powyższych.

52. Jeżeli na rynku mamy równowagę oznacza to, że:

- A. podaż jest większa od popytu,
- B. popyt jest mniejszy od podaży,
- C. **popyt jest równy podaży,**
- D. popyt jest większy od podaży.

53. Jeżeli na rynku mamy do czynienia z nadwyżką dóbr i usług oznacza to, że:

- A. **podaż jest większa od popytu,**
- B. podaż jest mniejsza od popytu,
- C. popyt jest równy podaży,
- D. popyt jest większy od podaży.

54. W gospodarce wolnorynkowej cena równowagi jest:

- A. każdą ceną, jaką konsument jest gotowy zapłacić,
- B. każdą ceną, po jakiej producent chciałby zaoferować dobro,
- C. najniższą ceną na rynku,
- D. **ceną określoną przez przecięcie się krzywych popytu i podaży.**

55. Przy cenie powyżej ceny równowagi mamy do czynienia z:

- A. nadwyżką popytu nad podażą,
- B. **nadwyżką podaży nad popytem,**
- C. niedoborem dóbr i usług na rynku,
- D. żadna odpowiedź nie jest prawidłowa.